proximo, *num.* 12. *versiculo* Et *hanc opinionem.* Alex. de Nævo hic *num.* 31. *in fine* & Stephanus Aufrer. in tractatu *de potestate sæculari in* 2. *reg. num.* 39. pro qua facit glossa 3. in Clem. *cùm ex eo*, ubi refert ejusmodi ordinem fuisse approbatum per Nicolaum Papam. Quod patet ex Constitutione Nicolai IV. quæ incipit *Supra montem* & habetur in Bullar. *tom.* 1. *pag.* 126. & per illam glossam dicit se ita pronuntiasse. Cardinalis in cap. *si diligenti infra eodem* refert etiam Aufrerius *loco citato*, hodiè hoc esse decisum in Extravaganti Sixti IV. quæ incipit *Sancta Romana*, ubi recitatur multos solemnissimos Doctores ita consuluisse. Item testatur sic observari in Civitate Tolosana.

Contrarium, id est Fratres Tertii Ordinis non esse de foro Ecclesiæ: pluribus consuluit Joannes Calderinus *cons.* 7. *de foro competenti* quod incipit: *Quæsitum est à me, an Fratres de Pœnitentia.* Federicus de Senis *cons.* 150. incipiente *cùm aliqui boni viri in princip.* Cardin. *cons.* 13. *in Civitate in fine.* Abbas *cons.* 31. *Ad claram decisionem per totum lib.* 2. &idem Abbas hic *num.* 12. *versiculo Item pro istis Fratribus*, quia tales licèt habeant modum vivendi à Sede Apostolica approbatum: non tamen sunt verè Religiosi, cùm non profiteantur tria substantialia Regulæ; nec sunt Clericî nec uxores dimittunt. Idem tenent Guillelmus de Monte Laudano &Petrus de Ancharo in dicta Clement. *cùm ex eo num.* 6. *de sentent. excommunicat.* & ibi etiam Cardin. & plenius in Clement. *Per litteras in* 12. *quæst. de præbendis.* Baldus in lege *Placet num.* 13. *cod. de Sacrosancta Ecclesia.* Et hanc partem profitentur esse veriorem Abbas, Marianus Socinus, Alex. de Nævo & Aufrerius *locis citatis*, quia si rectè consideretur illorum status: magis ad laicalem quàm ad Ecclesiasticam vitam accedunt; nam cùm tria sint cujuslibet approbatæ Religionis substantialia: videlicet, castitas, paupertas & obedientia, cap. *cùm ad Monasterium, infrà de statu Monachorum*: ipsi nec continentiam servant, cùm uxores habeant; nec paupertatem, cùm proprium possideant; nec etiam possunt omnimodam servare obedientiam, quia cùm sint conjugati: non habent integram sui corporis potestatem, ut cap. *Non debet infrà de consanguinitate & affinitate*; & ibi eis objicitur: quòd non benè concordat citara cum psalterio: hoc est, vita activa malè concordat cum contemplativa, ut dicit textus in cap. *Diversis, de Clericis conjugatis*: quarè cùm ipsi magis accedant ad statum laicalem quàm ad Ecclesiasticum: debent censeri laici, quia mixtum debet judicari secundum illud simplex in quo magis incalescit, ut lege *Quæritur, ff. de statu hominis* & cap. *Si testes*, §. *Hermaphroditus* 4. *quæst.* 3. Benè facit textus in cap. *Duo sunt* 12. *quæst.* 1. & ita servatur Perusii ubi Fratres Tertii Ordinis solvunt collectas & conveniuntur coram Judice sæculari, ut de suo tempore testatur Bartolus in dicta lege *Semper de jure immunitatis.*

66 Hodie tam ingens controversia inter primarios utriusque Juris Interpretes sopita est ex Concilio Lateranensi novissimo, *sess.* 11. *in fine Conciliorum, tom.* 4. *parte* 2. *pagina* 113. & Constitutione Leonis X. ut in Decreto Sacræ Congregationis Concilii tenoris infrà scripti, videlicet: *Sacra Congregatio censuit Tertiarios, Mantellatos, Currigiatos aliosque similes: ita demùm Ordinis cujus jus tertiæ Regulæ habitum assumpserunt: privilegiis potiri & ab Ordinarii jurisdictione exemptos esse, si viri collegialiter vivant seu cum Claustralibus habitent*

67 *& mulieres virginalem seu cœlibem aut castum viduale expresso voto & sub dicto habitu vitam traduxerint*: quemadmodum caverat Constitutione Concilii Lateranensis sub Leone X. quæ habetur *sess.* 12. *in fine.* Hoc autem voto mulierum: alia duo, scilicet paupertatis & obedientiæ nequaquam includi: quin imò hujusmodi mulieres, si vitam virginalem aut cœlibem simpliciter expressèque voverint: etiam in consanguineorum & affinium suorum, aut propriis domibus vel seorsim habitantes supra dictis privilegiis Ordinis cujus Regulæ habitum deferunt exemptioneque ab Ordinarii jurisdictione frui debere: quemadmodum idem Leo postèa declaravit die primâ Martii 1518.

68 Constitutionem autem sanæ memoriæ Pii V. quâ Sorores Tertii Ordinis ad perpetuam clausuram obstringuntur, ut potè loquentem de his quæ in communi & in Congregatione vivunt: ad supra dictas Sorores in consanguineorum vel propriis domibus habitantes votumque unicum expressum, virginalis aut cœlibis vel castæ vidualis vitæ emittentes: de quibus cavetur in dicto Concilio Lateranensi, nihil pertinere; & propterea quoad illas, dictam Constitutionem nec Concilium Lateranense correxisse aut immutasse nec quicquam novi juris induxisse. Et alias censuit Tertiarias domi suæ vel suorum consanguineorum habitantes & habitum Religionis gestantes: nullâ exemptione potiri: nisi emiserint expressum votum castitatis vel cœlibatûs juxta Decretum Concilii Late-

69 ranensis sub Leone X. *sess.* 11. Cæterum etiamsi id votum emiserint; si tamen Ordinarii vel Parochi jus illi administrandi Sacramenta, etiam tempore Paschatis vel aliàs in ejus jurisdictionem acquisierint: non posse ipsas de cætero adversus Ordinarios vel Parochos exemptione uti; sed observandam esse consuetudinem: circa hoc vide quod scripsi in cap. *Omnis utriusque num.* 64. *infrà de pœnitentia & remissione.*

Ampliùs, cùm oblatus fuisset Sacræ Congregationi supplex libellus sequentis tenoris, videlicet: *Baro Terræ Apruciæ* 70 *Lecerinæ Diœcesis habet nonnullos vassallos Tertiarios nuncupatos Religionis Sancti Francisci: uxoratos tamen & extra Claustra uti alios sæculares in propriis ædibus & de suis ædificiis viventes, qui à jurisdictione Oratoris se fore exemptos; nec ad servitia Baronalia & ad onera universalia sustinenda compelli esse prætendunt; supplicat igitur Baro præfatus Sacræ Congregationi, ut dignetur declarare & rescribere loci Ordinarii prædictos Tertiarios laïcos taliter viventes, non debere gaudere privilegio fori Ecclesiastici; sed illos posse per Oratorem ejusque Officiales ad servitia prædicta & universitatis onera sustinenda compelli: Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, respondit hujusmodi viros Tertiarios in Congregatione non viventes: privilegiis Ordinis cujus habitum gestant, non potiri: quemadmodum diserè cavetur Decreto Generalis Concilii Lateranensis. Sed si ex consuetudine aliquid juris in hoc acquisierint: consuetudinem esse servandam.*

Duodecimò, gaudent privilegio fori Ecclesiastici servientes 71
seu quocumque alio titulo addicti Militiis seu Monasteriis, Hospitalibus vel Collegiis Ecclesiasticis: dummodò tamen tria copulativè concurrant. Primum est, ut suprà dictis locis aut militiis actu serviant. Secundum, ut intra eorum septa ac domos resideant. Tertium, ut sub eorum obedientia vivant, ut expressè statuitur Decreto Concilii Tridentini cap. 11. *versiculo exceptis, sess.* 24. & in specie deservientibus Militiæ Sancti Joannis Hierosolimitani, cautum est Constitutione Gregorii XIII. quæ incipit *Circumspecta in Bullar. tom.* 2. *pagina* 448. Facit caput 11. *sess.* 25. *de Regularibus* ibi: *Præter eos*, quæ sunt de illorum Monasteriorum seu locorum familia personæ.

Decimo tertiò, olim controvertebatur, an essent de foro 72
Ecclesiæ Rectores piorum locorum, videlicet Hospitalarii, Leprosarii & hujusmodi. Et quidem de Templariis nullum 73
dubium, quia profitebantur regulam S. Augustini, ut notat Petr. de Anchar. in Clem. *Cùm ex eo num.* 6. *vers. Non obstat de sentent. excomm.* Sed hic Ordo fuit extinctus à Clemen. V. in Concilio Viennensi, ut patet *tom.* 3. *Concilior. par.* 2. *pag.* 776. & idem dicendum de Hospitalariis S. Joan. Hierosolimitani, ut notant gloss. 1. *in cap Mulier* 25. *dist.* & Felin. *hic num.* 8. De Hospitalariis S. Spiritus in Saxia B. Joannis de Deo, & consimilibus tria vota substantialia emittentibus. Sed de aliis Hospitalariis, qui utuntur conjugio, nec renuntiant proprio & aliquod signum deferunt in veste, puta Crucem, vel quid simile, olim non levis erat controversia: nam Joan. de Lignano & Guille. de Monte Laud. in Clem. *Per litteras de præbendis*, tenuerunt tales non gaudere privilegio fori Ecclesiastici, neque in persona, neque in bonis, nisi pro bonis, quæ Hospitali obtulissent, quia tales non sunt Clerici, nec Conversi alicujus approbatæ Religionis, de quibus *in cap. Duo sunt genera* 12. *quæst.* 1. sequitur simpliciter Petr. de Anchar. *in refert. cap. Ea quæ* 15. *quæst. de reg. jur. lib.* 6. & in d. Clem. *Cùm ex eo num.* 6. & ita observari de consuetudine testatur Steph. Aufr. *in tract. de potest. sæcular. super person. Eccles. in* 2. *reg. num.* 38. Verùm Hostiens. *in Summa de regul.* §. 1. *vers. Quid de rusticis*, videtur distinguere, an ædificaverint Hospitalia propria autoritate & non gaudeant aliquo privilegio; an verò autoritate Episcopi, & tunc gaudeant, quia videntur Religiosæ personæ. Similem distinctionem facit Cardinalis in dict. Clem. *Per litteras in* 12. *quæst. num.* 9. *de præbend.* videlicet, aut Hospitalarii sunt perpetuò deputati ad aliquem Ecclesiasticum vel pium usum autoritate Episcopi, & tunc gaudent fori privilegio; aliàs secùs: Hostiensis tamen videtur posteà limitare & restringere suam conclusionem; dummodo in manibus Episcopi promiserint castè vivere & uxore mortua aliam non ducere: & hæc opinio placet Abbati *hic num.* 11. & Marian. Socin. *in cap. Prox. num.* 19. *supra eod.* quasi tunc videantur Conversi, cui iitis non concurrentibus sequuntur primam opinionem Joan. de Lignano, & Laudunì. Hodie si Rectores Hospitalium resideant intra illorum domos, hæc quæstio parum videtur habere difficultatis propter Decretum Concilii Tridentini *cap.* 11. *sess.* 24. nam si actu inservientes Hospitalibus, qui intra illorum septa, & sub eorum obedientia vivunt, privilegio exemptionis potiuntur, ut ibi cavetur & fusius dictum est supra *num.* 72. Fortius potiri debent eorumdem Hospitalium Rectores. Si verò degant extra septa, tunc teneri potest distinctio Cardinalis, nisi consuetudo sit in contrarium.

Præter suprascriptos sunt & alii, de quibus controvertitur, an sint de foro Ecclesiæ, & exempti à jurisdictione Ju- 74
dicis sæcularis & in specie ambigitur de Pœnitentibus, qui scilicet ob aliquod crimen à Judice Ecclesiastico damnati sunt ad agendam solemnem vel publicam pœnitentiam, per text. *in cap. Aliud* 11. *quæst.* 1. qui duplicatur *in c. Aliud*

de pœnit. dist. 1. & de his consule Marian. Socin. *in cap. Proximo supra eodem in* 10. *declaratione num.* 13. & Covarr. latè de hoc articulo differentem *Pract. quæst. cap.* 24. *à num.* 3. Communis opinio videtur esse, ut tales sint sub protectione Ecclesiæ tanquam miserabiles personæ, sed non sint exempti à sæculari potestate. Similiter dubitari solet de Disciplinatis, seu societatibus disciplinariorum. Et de his vide eumdem Marianum Socin. *loco cit. in* 12. *declaratione num.* 15. & Alexan. de Nævo *hic num.* 36. post Bart. *in l. Sub prætextu, cod. de Sacrosanct. Eccles.*

75 A nonnullis idem controvertitur de Jesuitis, an scilicet sint personæ Ecclesiasticæ, & de foro Ecclesiæ, ut per Abb. *num.* 1. *vers. Et ex his concludo*, Alex. de Nævo *num.* 33. & alios hic & Marian. Socin. *ubi supra in* 11. *declaratione num.* 14. Sed male; quia illorum status fuit approbatus à Martino V. & tunc conveniri non poterant, nisi coram Papa vel ejus Delegatis, aut Ordinariis locorum, ut in ejus constitutione, quæ incip. *Piæ postulatio voluntatis in Bullar. tom.* 1. *pag.* 262. Sed posteà obtinuerunt à Julio II. facultatem emittendi tria vota substantialia, & solemniter profitendi regulam S. Augustini. Undè hodiè sunt verè & propriè Religiosi, & gaudent privilegiis Ordinum Mendicantium, ut patet in Bulla Clementis VIII. incipien. *Sacræ eod. tom.* 1. *pag.* 604. & in alia Pii V. *Romanus Pontifex tom.* 2. *pag.* 245.

DE FORO COMPETENTI.

Alexander III.

CAPUT V.

SI Clericus laïcum de rebus suis vel Ecclesiæ impetierit, & laïcus res ipsas non Ecclesiæ aut Clerici, sed suas proprias asseverat: debet de rigore juris ad forensem judicem trahi: Cùm actor forum rei sequi debeat. Licèt in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

SUMMARIUM.

1 L*Aïcus, an & quando rebus Ecclesiæ, vel Clerici conveniri possit coram Judice Ecclesiastico.*
2 *Litis contestatio, an & quando inducatur per negationem rei conventi.*
3 *Negatio facit rem dubiam.*
4 *Si sit verisimilis, aliàs secùs.*
5 *Notorium non infirmat ex sola negatione, & num. seq.*
6 *Clericus pro professione præbendæ, potest Laïcum convenire coram Judice Ecclesiastico.*
7 *Qualitatem non sufficit in libello allegare ad fundandam Judicis jurisdictionem, si probabiliter negetur, & n. seq. Declaratur, num.* 10. *&* 15.
8 *Judex, ubi negatur qualitas jurisdictionem tribuens, potest de qualitate illa summariè cognoscere, ut videat, an sua sit jurisdictio, & num.* 10. *Declaratur, num.* 15.
9 *Opinio Bartholi & Jacobi de Arenæ quòd sufficiat sola allegatio qualitatis tribuentis jurisdictionem, etiamsi negetur ab adversario, refellitur.*
10 *Negatio qualitatis, in qua jurisdictio fundatur, non excludit funditùs jurisdictionem; sed tamen impedit processum super principali, donec Judex de qualitate illa summariè cognoverit. Declaratur, num.* 16.
11 *Judex, cujus jurisdictio negatur, cognoscere potest, an sua sit jurisdictio.*
12 *Res si negetur feudalis; de hoc ante omnia cognosci debet.*
13 *Judex debet priùs cognoscere, an quis contraxerit vel deliquerit in suo territorio, si hoc negetur ad ejus jurisdictionem declinandam.*
14 *Conservator, si offensa negetur notoria, debet super hoc priùs probationes recipere ad suam jurisdictionem fundandam.*
15 *Negatio qualitatis jurisdictionem tribuentis quid operetur.*
16 *Jurisdictio si fundetur super sola dubietate qualitatis jurisdictionem tribuentis, negatio qualitatis nihil operatur, sed satis est illam in libello allegare.*
17 *Ut si negetur Clericatus, vel contractus usurarius, aut matrimonialis.*
18 *Judex Ecclesiasticus cognoscit, si laïcus neget raptum, vel invasum in bonis Ecclesiæ.*
19 *Clericus si alleget oppressionem vel fraudem, aut contractum minùs legitimum vel spolium & laïcus neget, procedit Judex Ecclesiasticus.*
20 *Actor sequitur forum rei.*
21 *Clericus agens contra laïcum potest & debet litigare coram Judice sæculari, & potest ab eo condemnari in expensis.*
22 *Regulares convenire debent Laïcum coram Judice sæculari non autem coram suis Conservatoribus, nisi hoc habeant ex indulto Sedis Apostolicæ.*
23 *Accusator in criminalibus forum rei sequi debet.*
24 *Reus, si vigore suæ exceptionis agat præveniendo actorem, vel imploret officium Judicis, sequi debet forum actoris.*
25 *Laïcus pro rebus Clerici, vel Ecclesiæ, si id non neget, conveniri potest coram Judice Ecclesiastico.*
26 *Laïci detinentes res Ecclesiæ, vel Clerici, dicuntur quasi sacrilegi & malefactores Ecclesiorum.*
27 *Clericus agens rei vindicatione pro rebus suis, vel Ecclesiæ potest convenire laïcum in foro Ecclesiastico, etiam cessante allegatione sacrilegii.*
28 *Et quid si agatur actione personali ut ex legato vel locato.*
26 *Actio ex locato, quamvis non sit in rem scripta, tamen propter concursum realis trahitur ad ejus naturam.*
30 *Clericus in causa merè civili potest convenire laïcum coram Judice Ecclesiastico, si ita se habeat consuetudo.*
31 *Consuetudo in ordine judiciorum potest disponere contra jus commune.*
32 *Consuetudo trahendi Laïcos ad forum Ecclesiasticum ex qua causa fuerit introducta.*
33 *Clerico ex stilo Curiæ indistinctè dantur litteræ contra laïcum super quacumque quæstione, sive Judices sæculares sint negligentes, sive non.*
34 *Et laïco opponenti declaratoriam fori & appellanti non dantur litteræ in causa appellationis.*
35 *Nec Judex sæcularis potest inhibere laïco, ne respondeat coram Ecclesiastico.*
36 *Religiosi Societatis Jesu, & eorum familiares Clerici obtinuerunt litteras Conservatorias in omnibus causis sive actores, sive rei forent.*
37 *Laïco contra Laïcum Papa non concedit litteras nisi in certis casibus.*
38 *Regularibus an liceat in eorum causis civilibus petere Judices, vel Conservatores à Magistratu sæculari.*
39 *Constitutio Clementis VIII. de Conservatoribus, an sit innovanda, & cum quibus additionibus & clausulis.*
40 *Judices in causis civilibus, ut deputari possint Regularibus à Magistratu sæculari, quæ debeant concurrere, & num.* 45.
41 *Regularium objecta ad constitutionem Clementis VIII. de Conservatoribus.*
42 *Conservatores an possint vices suas alteri committere.*
43 *Constitutio de conservatoribus compilatur in sacra Con-*

ILLUSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI Domini.

GPegorius Papa XV. felicis recordationis in sua Constitutione de Conservatoribus statuis & decrevit, ut in futurum à Regularibus eligi non possint in Conservatores : nisi Judices in Concilijs Provincialibus seu Diœcesanis designati, sub pœnis & censuris in dictæ Constitutione contentis.

Quibus statutis, Patres Societatis Jesu ; qui in Indiis & aliis locis degunt : in quibus Archiepiscopi seu Episcopi Sinodum congregare non curant ; vel si congregant : Judices Sinodales non eligunt ; supplicant humiliter DD. VV. Illustrissimis, ut dignentur declarare si in tali casu possint uti privilegiis à Sancta Sede Apostolica ante dictam Constitutionem concessis.

Die 17. Augusti 1626. Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit Episcopum quamprimùm Diœcesanam Sinodum omninò celebrare teneri ; & interim in Civitatibus & Diœcesibus in quibus nulli Judices extant in Concilio Provinciali aut Diœcesano designati : liceret Regularibus, servatâ in reliquis formâ Constitutionis felicis recordationis Gregorii XV. hac de re editæ : Conservatores nominare, habentes qualitates à Jure requisitas : quorum tamen Conservatorum facultas eo ipso expiret ; cùm primùm hujusmodi Sinodus celebrata in eaque Judices designati extiterint.

DE FORO COMPETENTI.

Idem Alexander III.

CAPUT VII.

VErùm quoniam de quibusdam feudis, adversus Præpositum quæstio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia conseeratus, de feudis ipsis, sub suo judicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem pertineant; alioquin imperiali beneplacito, sicut justum fuerit relinquatur.

SUMMARIUM.

1 FEudi Dominus, *sive Ecclesiasticus sive sæcularis causam feudalem cognoscit : etiamsi vassalli sint Clerici & num.* 10. & 12.
2 *Et si plures prætendantur Domini : non potest unus cognoscere, maximè alio absente.*
3 *Clericus potest esse vassallus : nedùm Ecclesiæ, sed etiam laici ratione feudi obtenti.*
4 *Capitulum, Sede vacante, non succedit in jurisdictione Episcopo competente ratione feudi : nisi feudum esset commune Episcopo & Capitulo, num.* 8.
5 *Succedit in his quæ competunt de jure communi ; non autem in his quæ competunt de jure speciali : nisi hæc communiter spectent, tam ad Episcopum quàm ad Capitulum, num.* 7.
6 *Potestas devolvitur ab Episcopo ad Capitulum in iis quæ ad Episcopum pertinent proprio jure ; secùs verò si ex quodam jure accidentali : puta jure devoluto propter negligentiam Clericorum.*
9 *Caput unicum* Ne Sede vacante, lib. 6. *locum habet, non modò in collatione Beneficiorum ; sed etiam in aliis quæ spectant communiter ad Episcopum & Capitulum.*
19 *Feudi Dominus : licèt sæcularis, jurisdictionem habet in vassallos suos : etiamsi sint Clerici.*
11 *Præsofti quandoque sunt merè laici.*
12 *Baronia si concedantur in feudum : de his Dominus feudi etiam laicus : quantumcumque vilis & rusticus, cognoscit inter vassallos etiam Clericos.*
Secus si donentur Ecclesiæ simpliciter.
13 *Feudi Dominus, est Judex ordinarius in causis feudalibus.*
14 *Et quamvis sit laicus, potest sententiam exequi : etiam contra Clericum vassallum sine metu excommunicationis. Dummodò tamen in personam Clerici manus non injiciat, num.* 25.
15 *Executio sententiæ feudalis per laicum contra Clericum resistentem, fieri potest realiter ; non personaliter.*
16 *Baronia si donentur Ecclesiæ simpliciter, Princeps donator laicus nullam habet in Ecclesia jurisdictionem.*
17 *Et Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam ad munera quæ priùs habebat Baronia.*
18 *Sed tantùm ad munera quæ donator sibi retinuit in donatione : dummodò sint honesta.*
19 *Donans simpliciter, omnia jura sibi competentia concessisse videtur.*
20 *Res Ecclesiæ donata, Sanctum est Sanctorum Domino ; nec subest, nisi autoritati Judicis Ecclesiastici & in ea sacrilegium committitur.*
21 *Fiscus Regius Ducatûs Mediolani nihil potest prætendere ; nec Magistratus extraordinarius ullam jurisdictionem sibi vendicare in bonis à Joanne Galeatio donatis Monasterio Carthusiæ Papiensi : & numeris sequentibus usque in finem.*
22 *Carthusia Papiensis habet dominium, non nudam administrationem bonorum sibi donatorum à Joanne Galeatio Duce Mediolani : cum onere tamen distribuendi in pauperes annuos florenos decem mille auri & numeris sequentibus.*
23 *Et eorum augmentum spectat ad Carthusiam, non ad pauperes vel quoscumque alios.*
24 *Feudalis quæstio, eo ipso quòd reus negat rem esse feudalem coram Ordinario ipsius rei terminanda est.*
25 *Causa semel effecta curialis nunquam exibit de Curia : nisi Papa illam deleget vel ad Ordinarium remittat.*
26 *Delegatus à Papa, si est mortuus : Ordinarius se intromittere non potest.*
27 *Delegatus à Papa, etiam si nulliter procedat : causa revertitur ad Delegantem.*
28 *Causæ civiles & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione dominii : quod habet in bonis ab ea in feudum concessis, an comprehendantur Decreto Concilii Tridentini*, cap. 20. sess. 24. *& num. sequentibus usque in finem.*
29 *Feudum an sit Ecclesiasticum vel sæculare : attenditur prima causa concessionis feudalis.*
30 Quomodolibet *dictio, quid importet & num.* 32.
31 *Jurisdictio cumulativa Episcopi & inferioris, pertinet ad utrumque in prima instantia & est locus præventioni.*

1 VErum. Dominus feudi sive Ecclesiasticus sit sive sæcularis causam feudalem cognoscit. Sic summat Joan. Andr. Bellam. Butr. & communiter DD. sed secundum Abb. Marian. Socim & Felin. magis evacuendo substantiam Cap. & clarificando litterem hoc intendit. Per Dominum feudi sæcularem, sive Ecclesiasticum quæsito feudalia terminari debet etiam si vassali sint Clerici. Et si plures prætendantur Domini, non potest unus cognoscere, maximè alio absente, an feudum ad se pertineat. Primò ponitur factum. 2 Secundò determinatio in certum casum, ibi, *statuimus*. Tertiò in alium casum, ibi, *alioquin*.

Nota primò ibi *adversus Præpositum*, secundum unum 3

intellectum, secundum quem iste Præpositus erat Clericus & erat Præpositus cujusdam Ecclesiæ Cathedralis, ut voluit Host. *num.* 5. *in ver. Præpositum*, quòd Clericus potest esse vassallus nedum Ecclesiæ, sed etiam laici ratione feudi obtenti, ad quod facit *cap. Solitæ, supra de major & obedient.* Abb. *hic num.* 2. & Marian Socin. *in* 1. *notab.*

4 Secundò nota ibi. Ex *quibus Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus*. Capitulum, Sede vacante, non succedere in jurisdictione Episcopo competente ratione feudi, ut hic notat Bernard. post casum. Quod singulariter menti commenda ad limitationem eorum quæ habentur *in cap. Cùm olim & capite His quæ, supra de majoritate & obedientia ;* nam ut dicunt Hostient. *hic n.* 5. *in ver. Episcopus* & Joan. Andr. *num.* 9. licèt Capitulum succedat in jurisdictione generaliter, ut in dictis juribus, non tamen succedit in jurisdictione feudali, ne Episcopus vassallum habeat, quem habere nollet, sicut nec in beneficiorum collatione, *ut cap.*
5 *Illa, infra. Ne Sede vacan.* & sic jura præallegata locum habent in his omnibus quæ competunt Episcopo de jure communi, non autem in his quæ competunt ei de jure speciali, ut hic per Abb. *num.* 9. Et facit secundum eum, quod notat Innoc. *in cap. Cum cunctis num.* 7. *supra de elect.* ubi dicit potestatem devolvi ab Episcopo ad Capitulum in iis tantum, quæ ad Episcopum pertinent proprio jure, se-
6 cùs verò si ex quodam jure accidentali, puta jure devoluto propter negligentiam Clericorum ; quia tunc non ad Capitulum, sed ad proximum Superiorem devolvitur hæc potestas, *arg. cap. Ne pro defectu de elect.* & secundum Innoc. ratio diversitatis est, quia in his, quæ ad eos pertinent proprio jure, major est inter ipsos conjunctio, quàm in aliis, quæ aliunde obveniunt, *arg. cap. Requisisti*, §. *Secùs, infra de testam.* & eum sequitur Joan. Andr. *in cap. Quamquam num.* 1. *vers. Item devolutis de elect. lib.* 6. & idem notat Archid. *in cap.* 1. *num.* 3. *ne Sede vacante eod. lib.* Cæterum hæc non procedunt quando ea, quæ compe-
7 tunt Episcopo de jure speciali, spectant communiter tam ad
8 Episcopum, quàm ad Capitulum. Undè si feudum non esset de mensa solius Prælati, sed esset commune Episcopo & Capitulo, tunc Capitulum cognosceret, Sede vacante, *cap. Unico, Ne Sede vacante, lib.* secundum Joan. Andr. *hic d. num.* 6. *vers. Puto tamen quòd si feudum esset commune*, Abb. *n.* 8. *&* 9. *vers.* Ex *nota ex dictis*, qui ex hoc notabiliter de-
9 ducit, ut dispositio *d. cap. Unici, Ne Sede vacante lib.* 6. non sit specialis in collatione beneficiorum, sed locum habeat etiam in aliis spectantibus pariter ad Episcopum & Capitulum, quod semper nota.

10 Tertiò nota ibi, *Imperiali beneplacito, sicut justum fuerit, relinquatur*. Dominum feudi licet sæcularem habere in vassallos suos ratione feudi jurisdictionem ordinariam, etiamsi vassalli sint Clerici, ut hic per Abbatem, *num.* 5. quod clarè probat hæc Decretalis intelligendo quòd iste Præpositus erat Clericus & habebat dignitatem Præposituræ in quadam Cathedrali, *ut in cap.* 1. *supra de ætate & qualitate*, juxta intellectum Host. *hic num.* 5. Contrarium tamen tenet Archid *in cap.* 1. *in* 2. *col. post medium in ver. Condemnari,*
11 *de Cleric. conjug. lib.* 6. ubi secutus opinionem Hugonis mordicùs defendit laicum feudi Dominum non esse judicem competentem in quæstione feudali contra Clericum vassallum, & contrariis respondet & intelligit Præpositum, *de quo loquitur hoc cap.* fuisse merum laicum, ut quandoque contingit in quibusdam locis, ut Januæ, ubi vocatur Abbas & est purus laicus ; & potest etiam figurari exemplum in Præpositis Florentinis, qui assumuntur ex eorum Prioribus, qui similiter sunt puri laici. Idem sentiunt Goffred. *in cap.* 1. *infra, Ne Sede vacante* & Abb. Antiquus *hic in princip.* dum dicunt hunc præpositum fuisse Officialem Ecclesiæ & vassallum, non tamen Clericum. Sed intellectus Hostiens. est communior, ut inquit Cardin. *hic num.* 1. *in* 1. *oppositione* & Butr. *num.* 11. *vers. Hostiensis tenet primum*, quem etiam dicunt esse magis notabilem & communiter approbari Imol *num.* 2. & Mar. Soc. *in* 1. *notab.* Itaque ut dicit Innoc. *hic num.* 2. Si Principatus vel Comita-
12 tus, vel Castellania, vel alia hujusmodi concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus, quantumcumque vilis & rusticus cognoscit inter vassallos etiam Clericos, cùm sit judex ordinarius in causis feudalibus, per legem Federici *ut in c. Imperialem de prohib. feud. alienat.* per Federic. *in usibus feudor.* Quin imò secundum Innoc. *hic in prin-*
13 *cip.* Laicus potest etiam contra Clericos vassallos suam sen-
14 tentiam exequi, nec propterea incidit in excommunicatio-
15 nem, si eos resistentes compellat, *arg. cap. Olim, il. primo infra de restitut. spoliat.* Sed ut, inquit Joan. Andr. *hic num.* 1. hoc dictum Innoc. communiter non approbatur, quod in personam Clerici jurisdictionem habeat privatus, vel rusticus, qui in causis feudalibus jurisdictionem habet, ut sine pœna excommunicationis, possit manus mittere in Clericum contra Regulam Canonis. *Si quis suadente* 17. *quæst.* 4. & pro opinione Joan. Andr. *facit quod can. Si quis suadente*, non interpretatur per leges feudorum, sed per alios canones, ut, inquit Martinus de Salva hic relatus à Bellam. *num.* 2. *in* 1. *quæst.* subdens quòd ita tenebatur communiter per omnes lectiones. Similiter Abb. *hic. num.* 24. dicit se tenere opinionem Joan. Andr. tanquam tutiorem & veriorem, ut non possit laicus exequi vim inferendo in personam, sed sicut cognitio de crimine sit per judicem Ecclesiasticum, ita & compulsio. Et eodem modo Felin. *num.* 5. dicit veriorem esse opinionem, quòd in executione sententiæ feudalis Clericus violentari nequeat. Verumtamen secundum Anton. de Butr. *hic num.* 11. *col.* 5. *post principium*, salvari potest dictum Innocentii, ut laicus possit quidem Clericos vassallos repelliere, non tamen tangendo personam, sed terrendo armis, vel colonos tenentes pro eis, repellendo à possessione feudi, quia per hoc non venit contra Canonem, *Si quis suadente*, quasi Innocentius velit, ut laicus possit contra Clericum vassallum facere executionem realem, sed non personalem. Pro qua distinctione vide quod scripsi *in cap. Unico num.* 65. & 71. *supra de obligat. ad rotorn.* vel aliter distingue ut hic & Bellam *num.* 1. *quæst.* cum quo concordat Petr. de Anchar. *num.* 7.

Sed quid si Baroniæ præfictæ, id est Principatus, Comi-
16 tatus, Castellania & alia hujusmodi à Principe concedantur, Ecclesiæ non in feudum, sed simpliciter, numquid Princeps donator laicus & temporalis habebit jurisdictionem in Ecclesiam ratione bonorum sic donatorum ? Innoc. *hic*
17 *num.* 2. sentit non habere. Sic enim ait. *Si Baroniæ præfictæ non concedantur in feudum, sed simpliciter, tunc Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam de aliis muneribus quæ priùs habebat Baronia, allegat. cap. Cùm dilectis infra de donat. Ad hoc cap. Pastoralis, eod. tit. & cap.* 1. *de censib.* Subdit tamen, quòd si in donatione Baroniæ donator aliqua
18 munera retinuit, illa præstabuntur dummodo sint honesta, *ut notatur in cap. Non minùs, infra de immunit. Ecclesiast.* Sed donando simpliciter, omnia jura ipsum tangenti con-
19 cessisse & remisisse videtur. Et *paulò infra in vers. Sed nos*
20 *contra credimus* Cùm, inquit, rerum istarum Dominium sit Ecclesiæ quæsitum, Sanctum Sanctorum est Domino & ideo non subest, nisi autoritati judicis Ecclesiastici, quia sacrilegium in eis committitur, *cap. Nulli liceat & cap. seq.* 12. *quæst.* 2. *& notatur in cap. Cùm sit generale infra eodem &* cum Innocen. concordant hic Hostien. *num.* 1. *circa fin. vers. fin autem dictæ Baroniæ* Joan. Andr. 1. *num.* 3. Collectar. *eod. num.* Butr. *num.* 11. *in fin. vers. Hæc omnia procedunt num.* 25. *circa medium, vers. Sed nunc quæro* & Bellam. *num.* 6. *in* 3. *quæst.* dicens hæc esse perpetuò menti commendanda, quia valdè faciunt pro Ecclesiis & contra Dominos temporales, videlicet quòd si dicit Rex, Ecclesia sita est in Regno meo cum tota temporalitate ipsius & dotata in totum à primogenitoribus & prædecessoribus meis, igitur à me ipso tenet suam temporalitatem in feudum, aut ratione illius tenetur mihi Episcopus fidelitatis juramentum præstare : munera, seu onera hujusmodi in primæva donatione seu donatione non intelliguntur in dubio fuisse comprehensa, ut patet ex dictis & probatur secundum eum *in cap. Romana*, §. *debet de appellat. lib.* 6.

Et ex prædictis infertur, ut Regius Ducalis fiscus Medio-
21 lani nihil possit prætendere in bonis immobilibus, quæ Joan. Galeatius Vicecomes Dux primus Mediolani, Comes virtutum appellatus, donavit Priori & Conventui Domus B. Mariæ Gratiarum propè & extra muros Civitatis Papiæ Ordinis Cartusiensis cum hoc, ut ex eorum fructibus idem Prior & Monachi constituerent Monasterium & Ecclesiam ejusde m Ordinis & hoc peracto tenerentur quotannis florenorum decem millia auri pauperibus egenis laicis distribuere ; non enim dedit hujusmodi bona in feudum, sed donavit simpliciter, ut patet ex verbis donationis ibi, *Inter vivos trædictus Dominus Joan. Galeatius fecit & facit puram, meram, simplicem & irrevocabilem donationem &c.* Et propterea Magistratus Regiorum Ducatus redditiuum extraordinariorum status Mediolani per definitivam sententiam in contradictorio judicio latam anno 1569. declaravit bona, ut præfertur donata, pertinere & spectare jure dominii ad præfatum Monasterium virtute hujusmodi donationis cum onere tamen expensarum & erogationis faciendæ singulis annis, prout in ipsa donatione continetur, nullumque jus fisco Regio Ducali competere in & super præfatis bonis, nec ad ea, proindeque ipsum Monasterium esse absolvendum à petitis per præfatum fiscum, eique fisco perpetuum silentium imponendum ; & post triginta circiter annos re iterum ad eumdem Magistratum delata, emanavit Decretum, non esse manum apponendam, quia agitur de re judicata. Et sub indè
22 sub Pio V. & Gregorio XIII. à Cardinalibus Bobba, Alciato & Aquaviva judicibus delegatis emanavit sententia, qua definitum fuit, dominium & proprietatem omnium & quo-
23 rumcumque bonorum hujusmodi, ac omne & quodcumque commodum & incommodum ex illorum augmento, vel diminutione ad dictum Priorem & Conventum, non autem

spoliatorem coram Judice Ecclesiastico, quia sacrilegium est quoddam crimen Ecclesiasticum, cap. *in Canonibus* 16. *quæst.* 1. & ita secundum Abbatem, laicus in casu hujus capitis non trahitur ad Judicem Ecclesiasticum, præcisè ratione veri sacrilegii; sed quasi sacrilegii & læsionis quæ infertur Ecclesiæ ex injusta detentione rerum Ecclesiasticarum. Et idem concludit *sub num.* 12. *in fine*, *versiculo Idèo puto*; & sequitur totidem verbis Alexander de Nævo *num.* 2. & Felin. *num.* 4. *vers. Secunda conclusio* ubi similiter tenet etiam cessante allegatione sacrilegii, posse laicum à Clerico agente rei vendicatione pro re propria vel Ecclesiæ coram Episcopo conveniri.

28 Quin imò procedit hæc conclusio qualitercumque agatur de rebus Ecclesiæ vel Clerici; etiam si agatur actione personali, ut ex locato vel legato, ut tenet Innocentius hic *in princ.* Ait enim, si consilat rem esse Ecclesiæ: etiamsi laicus possideat, coram Judice Ecclesiastico agi debet: puta si agatur ex locato vel legato & similibus. Et si secundum eum laicus trahi potest ad Judicem Ecclesiasticum, non solùm quandò agitur rei vendicationes sed etiamsi agatur aliâ actione personali occasione rei Ecclesiasticæ: secùs si ageretur actione personali & non de re Ecclesiastica, quia tunc sæcularis cognosceret. Et ita potest intelligi Innocent. in cap. *Cùm sit generale infra eodem*, ubi videtur contrariari dicto suo hic, pro ut expressè declarat illum Abbas *num.* 12. *versiculo Idèo puto*; & ita etiam illum intelligit Cardin. *num.* 4. ubi salvando Innoc. ab impugnationibus Hostiensis & Joannis Andreæ, dicit illius dictum procedere in actione locati quam intentat Clericus contra laicum de rebus Ecclesiæ vel Clerici & laicus id fateur; tunc enim actio locati, licèt personalis: tamen quia in rem scripta, id est ad rem intentatur; quia reverà est merè personalis, ut hic per Imolam quoad fortiendum forum centetur realis, cap. Ex *infra eodem.* cùm autem agitur reali de re Ecclesiæ, cognoscit Ecclesiasticus: ut clarè hic probatur. In legato autem minor subest difficultas, quia pro eo competit etiam rei vendicatio, ut lege 1. *cod. comm. de leg.* & sic

29 si non negatur legatum, potest agi coram Ecclesiastico. Ita Cardin. subdens se ita in facto consuluisse post longas altercationes; & sequitur Felin. hic *num.* 4. *versiculo Amplia etiam*, ubi dicit: quandò laicus fateur rem esse Ecclesiæ, concurrere rei vendicationem cum illa actione personali: adeò ut actio ex legato, quamvis non sit in rem scripta: tamen propter concursum realis trahatur ad ejus naturam, ut in lege *Qui fundum*, §. *Si tu ex parte*, *ff. ad legem Falcidiam* & ibi Dinus & Bartolus; & hoc secundum Felinum intendit Cardin. dum requirit ut agatur: nedùm ad mercedem, sed etiam ad rem; nam si ad mercedem tantùm ageretur: actio esset merè personalis & laicus conveniendus esset in suo foro juxta regulam hujus Decretalis.

30 Sextò nota, aliam limitationem ejusdem regulæ quæ habetur *hic in fin.* videlicet, quandò obtinet consuetudo, ut reus sequatur forum actoris & laicus in causa merè civili

31 per Judicem Ecclesiasticum judicetur. Et sic nota consuetudinem posse ordinem judiciorum disponere contra jus commune: de quo *in cap. Cùm contingat*, *infra eod.* Et notat hic Joan. de Anan. *num.* 3. *vers. Nota istam regulam.* Quæ quidem consuetudo, ut hic dicitur, plerisque in partibus obtinuit, ut Parisius, *cap. Quòd Clericis*, *infra eod.* secundum Joan. Andr. *hic num.* 4. *in verb. Partibus*, Et

32 causa introductionis secundum gloss. *fin.* hic fuit negligentia judicum sæcularium in administranda Clericis justitia, ut in juribus citatis in gloss. sequitur Abbas, *num.* 7. *vers. Undè habuit ortum hæc consuetudo*, suadet tamen notabiliter

33 gloss. prædallegata, sive Judices sæculares sint negligentes, sive non, Papam concedere quotidiè litteras Clerico contra Laicum super quacumque quæstione. Et patet *in cap. fin. super de alien. Jud. mut. caus. facti. & in cap. Constitutus*, *de restit. in integr.* secundum Hostiens. qui similiter dicit Papam concedere litteras Clerico contra Laicum tota die: Romana enim Ecclesia in concessione litterarum contra Laicum præscripsit hanc consuetudinem ut dicit Bellam. *hic num.* 2. *vers. Et nedùm Romana Ecclesia.* Et ita indistinctè servari ex generali stilo curiæ testatur Abb. *num.* 7. *vers. Dicit tamen unum notabile verbum*, de quo stilo meminit

34 etiam Butr. *num.* 12. Idem not. Archid. *in cap. Judicentur* 89. *dist.* ubi refert se vidisse hoc de facto in quadam causa: additque notabiliter hoc adeò verum esse, ut si reus exciperet causam esse priùs tractandam in suo foro & appellaret, non darentur litteræ in causa appellationis, ut dicit se expertum. Et huic stilo suffragatur *cap. fin. de Judic.* secundum Abb. & idem not. Specul. *in tit. de competen. Judic.* §. *Regulariter in princip.* & clariùs *in vers.* 50. *& vers. seqq.* qui similiter ampliat hoc procedere, etiamsi Judex sæcularis, & laicus conventus se paratos offerrent ad exhi-

35 bendam justitiam: nam per hoc non impediretur jurisdictio delegati Papæ nec potest hoc casu Judex sæcularis inhibere laico, ne respondeat coram Ecclesiastico, ut ibi notatur. Idemque tradit Hostiens. *in Summ. hujus titul.* §. 2. *vers. ex præmissis*, & sequitur Abb. *hic d. n.* 7. & Felin. *num.* 1. *vers. Dixeram olim.*

36 Quin imò Papa non solùm dat litteras Clerico in particulari contra laicum per modum rescripti; sed aliquando etiam concedit litteras in genere per modum privilegii perpetui, ut patet in litteris Pii V. quarum superiùs meminimus *n.* 22. in quibus dantur Conservatores & Judices ordinarii Societati Jesu, & eorum familiaribus clericis in quibuscumque causis tam civilibus, quàm criminalibus, ac mixtis etiam in eis, in quibus actores, vel conventi rei forent. Quod in causa

37 feudali; Vide hic per Abb. *num.* 7. *vers. Hoc commune dictum limita*: Laico autem contra laicum, Papa non concedit litteras, nisi in casibus notatis, *in cap. Cùm sit*, *c. Licet & cap. Ex tenore infra eod.* secundum Abb. *eod. num.* 7. *vers. Et nota benè hunc gloss.* de quo Hostiens. *hic in fin. in verb. De consuetudine*, *vers. Et numquid laico*, remittit ad not. *in cap. Innotuit de arbitr.*

38 Quæro, an regularibus liceat in eorum causis civilibus petere Judices, vel Conservatores in Magistratu sæculari, & an expediat innovare constitutionem Clemen. VIII. de conservatoribus, & cum quibus additionibus & clausulis.

Huic quæstioni causam præbuit Senatus N. qui nuper cœpit deputare Regularibus conservatores in omnibus causis tam activè, quàm passivè. Hoc autem habet difficultates infrascriptas, & primò Magistratus sæcularis dat hujusmodi conservatores, qui nonnisi à Sede Apostolica concedi consueverunt, *cap.* 1. *& cap. fin. de offic. deleg. lib.* 6. Secundò, Senatores laici inhibent Ordinario Ecclesiastico, ne in causis Regularium ad ejus forum pertinentibus procedat, contra *cap. Sæculares Judices de foro comp. lib.* 6. *cap. Si quis*, *cap. Omnes & cap. Solitæ*, *supra de major. & obed. & cap. Monachi*, *de sentent. excomm.* undè crebra oriuntur dissidia & contentiones inter Ordinarium Ecclesiasticum & Judices sæculares.

Tertiò, Regulares confugiunt ad Judices laicos contra Bullam Cœnæ.

Quartò, præbetur illis occasio vagandi in Curiis & Tribunalibus sæcularibus, contra *cap. Sed nec procurationes*, *ne Cleric. vel Monach. cum concord.*

Quintò dantur Conservatores, sive Regulares sint actores sive rei; cùm tamen neque ex Juris communis dispositione, ut in dict. c. 1. & finali; nec in vim generalium privilegiorum, eis liceat alios convenire coram suis Conservatoribus.

Sextò Conservatores à laicis deputati, procedunt etiam in causis spiritualibus contra caput *Decernimus de Judic.* & cap. fin. *de foro competenti*, *lib.* 6. & inter personas Ecclesiasticas contra caput *Nullus Judicum supra eodem.*

Ac denique aliis omissis, actus omnes coram dictis Conservatoribus gesti: ex defectu jurisdictionis sunt nulli, dicto cap. finali *in fine de Officio Delegati lib.* 6.

Quamobrem ut huic malo occurratur, antequàm latiùs serpat: proposui deliberandum in Sacra Congregatione Concilii, an expediat innovare Constitutionem seu Decretum Clementis VIII. editum 19. Martii 1591. quo priùs revocantur atque irritæ declarantur; & subreptitiæ quæcumque Judicum seu Conservatorum deputationes qui qualitates non habent requisitas & descriptas in Constitutione Bonifacii VIII. quæ incipit *Statutum*; quique etiam in Conciliis Provincialibus aut Diœcesanis juxta Decretum Concilii Tridentini electi & designati non sunt, præterquàm quoad negotia jam cœpta vel quoad ea in quibus hujusmodi deputationes suum sunt sortitæ effectum; ac deindè statuitur ut deinceps dictæ litteræ conservatoriæ non aliis dirigantur, quàm habentibus qualitates suprà scriptas: alioquin nullius sint roboris vel momenti.

Rursùs deliberandum, an expediat addere Constitutioni Clementis sequentia capita.

Primum, ut Regulares qui litteras conservatorias aliter quàm juxta formam superiùs præscriptam impetrant vel Conservatores deputant: ipso facto censeantur privati voce activâ & passivâ; & eorum Conventus careant Conservatores ad tempus à Sacra Congregatione præscribendum: ita ut interea coram locorum Ordinariis conveniantur.

Secundò ut infra mensem à die intimationis Religiones omnes in Italia debeant sibi eligere Conservatores secundùm formam superiùs propositam: alioquin elapso mense, conveniri possint coram Ordinariis juxta Decretum Gregorii XIII. hac de re editum.

Tertiò, ut Conservator semel legitimè deputatus infra quinquennium mutari seu amoveri non possit; ut etiam statuitur in eodem Decreto Gregorii. Hic considerandum an excipiendæ sint mutationes seu remotiones Conservatorum quæ fiunt ex rationabili causa diuturnæ absentiæ, infirmitatis & similium; & coram quo Regulares de hujusmodi impedimentis docere debeant.

Quartò ut Regulares possint quidem ac debeant conveniri coram suis Conservatoribus; sed non possint alios convenire; atque ita ut Conservatores jurisdictionem non habeant, nisi in causis in quibus Regulares sunt rei.

Quintò, ut Conservator qui suos limites excesserit, sit per annum ab Officio suspensus; & pars quæ hoc fieri procuraverit: excommunicationem incurrat, sicuti disertis verbis statuitur in dicto cap. finali, *versiculo Ut autem Conservatores de Officio Delegati lib.* 6.

Sextò, quia Regulares actores tenentur sequi forum rei; & si reus sit laicus: coguntur coram Judice laico litem agere, ut hic: non videtur incongruum, ut in causis activis petant à Senatu Judicem non suspectum; ideòque deliberandum videtur, an expediat in eadem Constitutione præservare Regularibus jus petendi in dictis causis Judices cum infrà scriptis conditionibus & non aliis.

40 Prima conditio, ut hæc Judicis deputatio fieri non possit à sæculari Magistratu: nisi cùm Regularis agit contra laicum, juxta textum hic; non autem ubi agit contra personam Ecclesiasticam aut aliàs exemptam à sæculari jurisdictione, cap. *Clericis de Judic. & cap. Si diligenti infra eodem.*

Secunda conditio ut in causa pro qua Judex deputatur, non sit spiritualis; sed talis in qua laicus sit Judex competens, ut in cap. *cùm sit generale infra eodem.*

Tertia ut deputatio non fiat ad universitatem causarum, quia hac generali deputatione Regulares abuti possent etiam in causis spiritualibus vel in quibus ipsi aut non agerent; sed conveniremtur; aut certè agerent contra personam Ecclesiasticam vel exemptam; vel saltem si sit eis permittenda imperratio Judicis, etiam ad universitatem causarum: videtur addenda declaratio, dummodò tamen Regulares non sint rei neque agant contra personam Ecclesiasticam; neque causa alioqui sit spiritualis.

Ultima conditio ut Judex sic deputandus, non Conservator; sed Judex simpliciter appellari debeat.

41 Plura fuerunt aliàs opposita à Regularibus eidem Constitutioni Clementis VIII.

Primò quòd esset regula Cancellariæ; & ideò expirasset per mortem Pontificis.

Secundò, quòd nunquam fuisset usu recepta.

Tertiò, quòd non sustulerit contrariam Regularium consuetudinem.

Quartò, quòd fuerit abrogata ex confirmationibus privilegiorum: quas post illam Regulares à Sede Apostolica obtinuerunt.

Quintò quòd verba illa Constitutionis: *Quinque etiam in Conciliis electi & designati non sunt*, essent intelligenda disjunctivè; non autem copulativè.

Sextò, quòd non haberet locum: nisi in Conservatoribus deputatis ad præscriptum Juris communis; non autem in iis quos eligunt sibi Regulares in vim privilegiorum.

Septimò, quòd multa contineat absurda & in specie: quòd nec Episcopi nec Cardinales possint eligi in Conservatores, cùm ipsi non eligantur aut designentur in Sinodis.

Ultimò, quòd sit nimis onerosa Regularibus; cùm in Sinodis non designentur: nisi ab Episcopis dependentes qui propterea Regularium privilegia vix conservabunt.

Prima oppositio tollitur condendo Constitutionem perpetuam.

Secunda, innovando Constitutionem Clementis VIII.

Tertia, derogando contrariæ consuetudini.

Quarta, derogando contrariis privilegiis.

Quinta, declarando illa verba esse intelligenda copulativè; cùm verè alio modo intelligi non possint.

Sexta, declarando Constitutionem habere locum in Conservatoribus electis seu eligendis; tam ex præscripto Juris communis quàm in vim privilegiorum, cùm reverà alio modo vix possit intelligi.

Septima, excipiendo nominatim Episcopos vel illis majores sicuti fuit exceptì in Decreto Concilii, cap. 10. *sess.* 25 ibi, *ut præter Ordinarios locorum*: ad quod quidem Decretum dicta Constitutio habet relationem.

Ultima oppositio non videtur obstare, quia ita lex scripta est & expedit ut Conservatores tanquam legales & idonei sint ab universa Sinodo approbati.

Rursùs, quia præter abusus jam expressos dicitur irrepsisse

42 etiam alius; ut quamvis Regulares initio Conservatorem deputaverint cum qualitatibus requisitis: tamen Conservatores sic deputati alios subdelegent isdem qualitatibus carentes, deliberandum an expediat addere hanc subdelegationem fieri non posse: nisi etiam subdelegati habeant qualitates expressas in Constitutione, ne fiat fraus Constitutioni: quemadmodum Sacra Congregatio aliàs consulta, an Judices designati in Sinodo; si aliquo imped mento causas terminare non possunt: teneantur eos subdelegare personis istidem in Sinodo deputatis; respondit non posse subdelegare aliis quàm designatis in Sinodo. Verùm, quia in dicto capite finali Conservatores prohibentur vices suas committere exceptis citationibus & sententiarum denunciationibus, si statuatur eos non posse subdelegare nisi cum qualitatibus præscriptis: facilè hinc elicient indistinctè licere sibi subdelegare: undè cogitandum quibus verbis hæc clausula concipi debeat.

Cùm de his posteà actum esset, cùm SS. D. N. Gregorio XV. placuit Sanctitati Suæ, ut Constitutio in Sacra Congregatione compilaretur. Ideòque injunctum est mihi, ut minutam conficerem ac per manus transmitterem.

Quæ pertinent ad Constitutionem edendam de Conserva 43
toribus.

Cùm Regulares actores teneantur sequi forum rei, ac si 44
reus sit laicus: coguntur circumscriptà consuetudine coram sæculari Judice litem agere juxta textum hic in quadam Provincia observatum est, ut petant eo casu Judicem non suspectum à sæculari Magistratu: quæ quidem deputatio, etsi hoc modo sit utilis Religionibus nec repugnet Sacris Canonibus: tamen Senatus N. hinc sumptà occasione cœpit ab aliquot annis deputare Regularibus conservatores; in qua quidem deputatione multipliciter excedit limites suæ jurisdictionis & aliis omissis quamvis Judices deputandi pro Regularibus in casibus à jure permissis jurisdictionem non habeant, nisi cùm Regulares agunt contra laicum, è contra verò conservatorum jurisdictio non extendatur nisi ad causas, in quibus Regulares sunt rei; Magistratus tamen utraque potestate 45
sibi vendicata, deputat Regularibus conservatores in omnibus causis tam activis, quàm passivis. Deinde quamvis, ut dictum est, liceat magistratui laico deputare Regularibus Judices quoties ipsi conveniunt laicum; id tamen intelligitur in causis profanis tantùm, non autem in Ecclesiasticis, in quibus sive Regularis conveniatur, sive conveniat laicum solus Ecclesiasticus est Judex competens, *cap. Decernimus supra de Judic. & cap. de fur. compet. lib.* 6. Et idem est cùm lis agitur inter personas Ecclesiasticas, *cap. Nullus judicum supra eodem.* Et tamen Magistratus consuevit deputare Regularibus hos Judices ad universitatem causarum & posteà Judices sic deputati cognoscunt etiam causas spirituales & inter personas Ecclesiasticas. Quibus imò sæpiùs auferunt inhibere Ordinario Ecclesiastico, ut constet ex pluribus inhibitionibus exhibitis. Hinc autem plures oriuntur inconvenientia, quæ aliàs considerata fuerunt in sacra Congregatione: ut patet ex dictis suprà *num.* 38. Quibus videtur opportunè occurri posse per minutam constitutionis de conservatoribus per manus delatam: nam cum gravius pœnis ordinetur, ut Regulares infrà duos menses eligant conservatores, qui non modo sint in Ecclesiastica dignitate constituti, vel habeant qualitates constitutionis Bonifacii VIII. quæ incipit. *Statutum*: Sed etiam ut sint Judices Sinodales, neve semel electum possint infrà quinquennium amovere, aut alium substituere: Hinc certè adimitur omnis facultas petendi conservatores à sæcularibus magistratibus.

Præterea quæ in eadem minuta per manus transmissa explicantur, videtur adhuc deliberandum de infrascriptis.

Primò, an expediat præservare Regularibus facultatem, quam habeant petendi Judices à magistratu sæculari in casu in quo ipsi sunt actores, & agunt contra laicum in causis profanis: An verò hæc facultas sit relinquenda juris communis dispositioni. Quòd si placeat illam præservare, erit expressè declarandum ejusmodi judices deputari non posse, nisi tribus concurrentibus. Primò ut Regulares sint actores non autem rei. Deinde ut agant contra laicum, non autem contra clericum vel aliàs exemptum à sæculari jurisdictione: ultimò ut causa, in qua Judex deputatur, non sit spiritualis, sed talis in qua laicus aliàs sit Judex competens.

Secundò, cùm universitates generales amplissimis gau- 46
deant privilegiis, nec tamen in iis vigeant fortasse abusus, qui vigent in conservatoribus Regularium, deliberandum erit, an de illis sit faciendà mentio in hac constitutione, sicuti sit in constitutione Clementis VIII. An verò potius Universitates sint silentio præteriendæ, aut excipiendæ quemadmodum illas excipit Tridentinum Concilium *cap.* 5. *in fin. sess.* 14.

Tertiò, tametsi conservatores de jure facultatem habeant procedendi per censuras Ecclesiasticas contra Ordinarios, ut *cap.* 2. *de offic. deleg. lib.* 6. & nonnulli Regulares specialibus super hoc Sedis Apostolicæ privilegiis sint muniti, ut Religiosi Societatis Jesu ex constitutione 1. Gregorii XIII. *Æquum reputamus*, §. 3. *in Bull. tom.* 2. *pag.* 361. tamen quia in his coactionibus & pœnis Pontificali dignitati plurimùm deferendum est, *cap. Sanè il. secundò*, *& cap. Pastoralis eodem tit. & cap. Quia periculosum*, *de sent. excomm. lib.* 6. & servandus ordo præscriptus *in dict. cap.* 2. Ipsi verò conservatores suæ facultatis habenas sæpè sæpiùs eò usque laxarunt, ut Episcopus statim excommunicare sint ausi: deliberandum an sit eis prohibendum ne similia deinceps moliantur. Satiùs erit, ut loco hujus prohibitionis ponatur remedium arbitrorum, qui ex concilio *in dict. cap.* 5. *sess.* 14. jubentur eligi quoties contentio aliqua inter conservatores & Ordinarios exorta fuerit & interea supersedeatur in causa.

Quartò, Accidit sæpè, ut conservatores in una Diœcesi deputati ad aliam evocentur ad cognoscendas Regularium causas: undè maxima confusio & plura incommoda oriri so-

lent. Quamobrem videtur hac quoque in parte innovanda conſtitutio Bonifacii VIII. relata *in cap. fin. de offic. deleg. lib. 6.* qua ſtatutum eſt, ut conſervatores intra civitates, ſeu Diœceſes, in quibus fuerunt deputati contra quoſcumque procedere, aut aliquis ultra unam dietam à fine Diœceſum eorumdem trahere non præſumant.

49 Quintò, quia in hac conſtitutione revocantur omnes deputationes conſervatorum, qui non habent qualitates requiſitas *in cap. Statutum*, quique Judices Sinodales non ſunt: ne detur occaſio diſputandi, an Conſervatores hactenùs deputati habeant dictas qualitates necne: conſiderandum an expediat abſolutè revocare omnes & quaſcumque conſervatorum deputationes & ſtatuere ut infra præſcriptum terminum rurſùs eligantur cum qualitatibus ſuperiùs expreſſis: An verò è re ſit nominatim dictas qualitates exprimere.

50 Sextò; Examinandum, an cùm in hac conſtitutione Regulares prohibeantur infrà quinquennium mutare conſervatorem ſemel electum, an è re ſit addere clauſulam, *niſi ex cauſa à Sede Apoſtolica, aut à locorum Ordinariis, prout ipſis Regularibus libuerit approbanda.*

51 Septimò, in conſtitutione ſtatuitur, ut conſervatores, qui ſuos limites exceſſerint, ſint per annum ab officio ſuſpenſi. Deliberandum in hoc caſu, in quo Regulares fortè nihil peccant, an expediat ſtatuere, ut ipſi coram locorum Ordinariis conveniantur: an verò hic caſus ſit relinquendus diſpoſitioni juris communis, ac privilegiorum Regularium.

52 Ultimò, cùm Epiſcopi, illorumque Vicarii generales, atque horum Superiores non ſint Judices Sinodales, & tamen abſurdum videatur, ut non poſſint eligi in conſervatores: conſiderandum eſt, an de illis expreſſa mentio facienda ſit ad omnem dubitationem ſubmovendam.

Porrò pro publicatione conſtitutionis adhuc duo puncta ſuperſunt examinanda.

Primùm eſt an conſtitutio Clementis ſit contra Tridentinum Concilium.

Secundum, an expediat illam innovare in ea parte in qua decernit, ut conſervatores præter alias qualitates debeant eſſe Judices Sinodales.

53 Quoad primum conſtitutio ſtatuit, ut non modò conſervatores habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in conſtitutione Bonifacii VIII. quæ incipit *Statutum*; ſed etiam in Conciliis Provincialibus, aut Diœceſanis, juxta decretum Concilii Tridentini electi & deſignati ſint. Putarunt quidam hoc loco conſtitutionem ſupponere in Concilio Tridentino ſtatutum eſſe, ut conſervatores eligantur & deſignentur in Sinodis, dùm jubet, ut conſervatores debeant in Sinodis eligi & deputari, juxta decretum Concilii: dicuntque conſtitutionem hac in parte continere manifeſtum errorem, quia Concilium nullibi ſtatuit, ut conſervatores eligi debeant in Sinodis provincialibus, aut Diœceſanis.

Sed certè alius eſt ſenſus conſtitutionis: nam dùm præcipit conſervatores habere hanc qualitatem, ut ſint deſignati in Sinodis juxta decretum Concilii: ubique conſtitutio intellexit tantùm de illo Concilii decreto, quod loquitur de judicibus Sinodalibus, *id eſt de cap. 10. ſeſſ. 25.* Nam Pontifex animadvertens aliquos minus idoneos ſæpè in conſervatores deputari, ut patet ex prooemio conſtitutionis atque huic malo facilè occurri poſſe, ſi nullus deputari poſſit conſervator niſi etiam ſit Judex Sinodalis: ideò ſtatuit ut conſervatores non modo habere debeant qualitates *cap. Statutum*: ſed etiam eſſe electi, & deſignati in Sinodis, juxta decretum Concilii, id eſt eſſe debeant ex Judicibus, quos Concilium præcipit in Sinodis deſignari. Atque hic intellectus ſatis apertè colligitur, tum quia Conſtitutio exorditur iiſdem verbis, quibus exorditur Concilium *dict. cap. 10.* ubi de Judicibus, non de Conſervatoribus loquitur: Tùm quia ſtatuit, ut conſervatores habeant qualitates *d. c. Statutum*; quod ſimiliter non loquitur de conſervatoribus, ſed de Judicibus. Atqui ita conſtitutio nullum continet errorem.

54 Alii cenſent ideò conſtitutionem Clementis eſſe contra Concilium, quia in decreto *cap. 5. ſeſſ. 14.* quod de conſervatoribus loquitur, præſervantur Regularia loca his verbis: *Univerſitates autem generales & regularia loca &c. in præſenti Canone minimè comprehenſa, ſed exempta omninò ſint, & eſſe cenſeantur.*

Sed advertendum eſt decretum *d. cap. quatuor præſtare.*

Primò enim ſtatuit ut litteræ conſervatoriæ nulli ſuffragentur, quominùs in criminalibus & mixtis cauſis coram Ordinario conveniatur. Et quoad hoc ſicuti concilium præſervat Regulares, ita & conſtitutio per manus delata, per quam Regulares, conveniri poſſunt coram ſuis conſervatoribus, non autem Ordinariis.

Secundò Concilium ſtatuit, ut in civilibus actores non poſſint alium trahere coram conſervatoribus: & in hoc quamvis poſteà excipiat Regularia loca: non tamen ſequitur quòd Regulares ſunt excepti à Concilio: ergò poſſunt alios trahere coram ſuis conſervatoribus; ſed ſolùm ſequitur: ſunt excepti à Concilio: ergò remanent in diſpoſitione juris communis, & privilegiorum Apoſtolicorum. At neque ex juris diſpoſitione, neque ex privilegiis, Regulares, exceptis Jeſuitis, poſſunt alios coram conſervatoribus convenire: ergò dum hoc ipſum ſtatuitur in nova conſtitutione, certè non ſolum nihil contra Concilium ſtatuitur, ſed neque contra jus commune, aut Sedis Apoſtolicæ privilegia. Tertiò ſtatuit Concilium, ne quis litterarum conſervatoriarum beneficio ultra quinquennium gaudere poſſit circa quod nihil decernitur in præſenti conſtitutione. Quartò deniquè ſtatuit, ne liceat Conſervatoribus Judicibus habere Tribunal erectum. De quo ſimiliter nihil cavetur in conſtitutione. Undè ſequitur, ut præſens Conſtitutio in nihilo pugnet cum decretis Concilii.

Quoad ſecundum experientia docuit tot ſcandala & controverſias, quæ in dies naſcuntur inter conſervatores & Ordinarios, ut plurimum procedere ex conſervatorum imperitia. Undè ſicut valdè expedit, ut conſervatores ſint habiles & idonei ad ejuſmodi munus obeundum, ita etiam videtur valdè expedire; ut ſint ex Judicibus Sinodalibus; In Sinodo enim cenſuerunt in Judices deputari quotquot magis idonei reperiuntur ad cauſas cognoſcendas. Undè qui ſuperſunt abſurdum videtur, ut in conſervatores eligantur. Atque ita non obſtat quòd Regularium facultas reſtringatur. Imò etiam potiùs videtur aliqua ex parte ampliari: nam de jure communi Canonici Cathedralium non poſſunt eſſe conſervatores, *cap. fin.* ubi notat gloſſ. *in verb. Conſervator, de offic. deleg. lib. 6.* At poſſunt eſſe Judices ad præſcriptum *d. cap. Statutum de reſcript. eod. lib. ut ibi ſtatuitur.* Cùm autem in multis Diœceſibus non in univerſum, niſi duæ, aut tres dignitates, at multò plures Canonici, qui poſſunt in Judices Sinodales deputari: utique per hanc conſtitutionem, quæ tribuit facultatem eligendi conſervatores, dummodò habeant qualitates *d. cap. Statutum*, & ſint Judices Sinodales, potiùs videtur extendi, quàm reſtringi Regularium facultas; & quatenùs etiam reſtringeretur, reſtringeretur tamen ad perſonas habiles, & inhabiles excluderentur. Et quamvis in multis Sinodis pauci admodum Judices deſignentur, id tamen accidit, quia alicubi pauci ſunt qui habeant qualitates *d. cap. Statutum*, quique alioquin apti ſint ad hoc officium exercendum; undè quamvis pauci deputentur, expedit tamen potiùs ex his paucis Conſervatorem eligere, quàm ex aliis non idoneis. Quòd ſi Regulares id recto judicio conſiderarent, nihil damni, imò multùm utilitatis ex hac conſtitutione ſibi futurum cognoſcerent cùm plurimum obſit Religionibus eſſe ſub tutela imperitorum ac rudium Conſervatorum. 55 56

Denique ſtatuere, ut conſervatores debeant eſſe Judices Sinodales, non eſt legem novam condere, ſed jam conditæ inhærere; Jam enim ſic ſtatuit Clem. VIII. in prædicta conſtitutione. Quòd ſi velimus ſtatuere, ut conſervatores debeant ſolùm habere qualitates, *d. cap. Statutum, ſive d. cap. fin.* utique erit opus expreſsè derogare dictæ conſtitutioni Clem. VIII. Quod quidem erit abſurdum, quia inconvenientiæ quæ nuper irrepſerunt, quæque alibi in dies oriuntur, juſtum eſt, ut præbeant potiùs cauſam reſtringendi hanc materiam conſervatorum, quàm dilatandi, ſicuti dilabitur, ſi conſtitutio Clementis reducatur ad terminos conſtitutionis Bonifacii.

Neque obſtat quòd nonnunquam Clem. VIII. diſpenſaverit, ut conſervatores poſſent eligi, licèt non fuerint deputati in Sinodo: nam non ſequitur ut propterea conſtitutio ipſa ſit penitùs abroganda, cùm ſit valdè utilis, nec difficilis obſervatu; opportunum tamen erit ſi in conſtitutione promulganda Ordinarii locorum admoveantur, ut procurent in Sinodis deſignari quam plures poterunt ex habentibus qualitates *d. cap. Statutum*, atque alias ad id idoneos, ut latius pateat facultas eligendi conſervatores.

Poſtremò deliberandum eſſet quid agendum ubi non extant Judices Sinodales, vel quia mortui ſunt, vel quia Concilia non celebrantur. Licèt in hoc verius videatur Regulares non eſſe obnoxios eo caſu ad eligendos conſervatores ex Judicibus Sinodalibus, ſed non poſſe obſervare diſpoſitionem conſtitutionis Bonifacii *in d. cap. fin. de offic. deleg. lib. 6.* ita ut Conſervatores vel eſſe debeant in dignitate Eccleſiaſtica conſtituti, vel perſonatum habentes; quia nulla eſt obligatio obſervandi formam quæ ſit impoſſibilis obſervatu, ſicut in ſimili obligatus eligere de gremio certi Monaſterii, vel Eccleſiæ, poteſt eligere aliundè, ſi nullus ibi reperiatur cum qualitatibus requiſitis, *cap. Abbat. in fin.* & ibi gloſſ. *in verb. Perſona idonea*, & gloſſ. *fin. verſ. Sed pone*, quòd nullus reperiatur idoneus *de verb. ſignific. cap. In nomine Domini*, & ibi etiam gloſſ. *in verb. Reperiatur 23. diſtinct.* Hinc Sac. Congregatio Concilii cum in quadam Diœceſi non eſſet niſi unicus Doctor rudis & imperitus, declaravit poſſe deputari in Vicarium Capituli, Sede Vacante etiam non Doctores, vel Licentiatum in Jure Canonico, non obſtante Concilii decreto *in cap. 15. ſeſſ. 24.* 57 58

ſic etiam in partibus infidelium, ubi ejecto ab infidelibus Parocho ſervari non poteſt forma in Matrimoniis contrahendis ab eodem Concilio præſcripta *in cap. 1. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* Sanctiſſimus audita relatione Congregationis dixit, ſi alius Parochus, vel Sacerdos Catholicus in propinquo loco ſit, coram ipſo & teſtibus contrahatur. Quòd ſi id commodè fieri nequeat, contrahatur coram teſtibus & ſi fieri poterit etiam coram Notario; Factis tamen priùs utroque caſu denuntiationibus, & aliis ſervatis ex Concilio ſervandis. Ita ergò dicendum in propoſito.

Tandem ſingulis articulis maturè perpenſis atque à Sanctiſſimo approbatis, edita fuit à Sanctitate ſua conſtitutio tenoris infraſcripti videlicet.

SAnctiſſimus in Chriſto Pater & D. N. D. Gregorius divina Providentia Papa XV. Ex certis rationalibus cauſis animum ſuum moventibus, & de voto Venerabil. Fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, partim ſel. recor. Clem. Papæ VIII. Prædeceſſoris ſui veſtigiis inhærendo revocavit, ac nullas & invalidas decrevit omnes, & quaſcumque Judicum conſervatorum electiones, nominationes, ſeu deputationes tam in vim litterarum conſervatoriarum juxta formam in Quinterno Cancellariæ deſcriptam, quàm in vim quorumcumque privilegiorum perpetuò vel ad tempus nondùm elapſum Apoſtolica autoritate conceſſorum, ſeu alias quocumque jure vel titulo hactenus factas pro quibuſcumque Conventibus, Capitulis, Militiis, etiam Sancti Joannis Hieroſolimitani, Congregationibus, Collegiis, Ordinibus, Monaſteriis, Hoſpitalibus, aut aliis quibuſvis piis tam ſæcularibus, quàm cujuſvis Ordinis etiam Mendicantium, ſeu Inſtituti, vel Societatis regularibus locis quantumvis exceptis etiam de neceſſitate exprimendis, ſeu illorum perſonis cujuſvis qualitatis, ſeu conditionis exiſtant. In futurum verò Sanctitas ſua hac generali & perpetuè valitura conſtitutione ſtatuit & decrevit, ut Judices Conſervatores hujuſmodi ſive ſint principales ſive ſint ſubrogati, eligi, nominari, aut deputari non poſſint, niſi non ſolum habeant qualitates requiſitas, & deſcriptas in conſtit. ſimilis rec. Bonif. Papæ VIII. etiam prædeceſſoris ſui, quæ incipit, ſtatutum: *ita ut vel dignitate Eccleſiaſtica præditi, vel perſonatus obtinentes vel Eccleſiarum Cathedralium Canonici exiſtant; ſed etiam in Conciliis Provincialibus, aut Diœceſanis juxta decretum Concilii prædicti Judices electi, ſeu deſignati ſint. Quodque deinceps litteræ conſervatoriæ per Sedem Apoſtolicam concedendæ ſupraſcriptis tantùm dirigantur, etſi quæ litteræ aliter expedientur, illæ, ac deputationes hujuſmodi omniaque exindè ſequenda nullius ſint roboris, vel momenti. Et nihilominùs qui ſecùs, quàm juxta formam ſuperiùs præſcriptam conſervatores hujuſmodi cum effectu eligere, nominare, ſeu deputare, aut electis, nominatis, ſeu deputatis uti auſi fuerint, Regulares quidem voce activa & paſſiva ſint ipſo jure privati, adeò ut habilitationem à nemine præterquàm à Romano Pontifice conſequi valeant; reliqui verò aliis pœnis arbitrio Sanctitatis ſive coerceant & prædictorum omnium Conventus, Monaſteria, ac loca hujuſmodi, eorumque perſonæ & bona careant conſervatore ad annum, ita ut illorum cauſæ intereà coram locorum Ordinariis duntaxat cognoſci, ac definiri debeant. Cæterùm ut latiùs pateat conſervatorum hujuſmodi deligendorum facultas Sanctitas ſua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, ut in Sinodis Provincialibus, aut Diœceſanis quàm plures perſonas ex habentibus qualitates in prædicta conſtitutione ejuſdem Bonifacii Prædeceſſoris contentas, alioquin ad id aptas deſignari procurent, et ſi aliquem interim ex deſignatis mori contigerit ſubſtituat Ordinarius loci cum conſilio Capituli alium in ejus locum ad futuram Provincialem, aut Diœceſanam Sinodum. Inſuper Sanctitas ſua inhærendo hac in parte decreto ſimilis rec. Gregorii Papæ XIII. etiam Prædeceſſoris ſui ſtatuit, & ordinavit ut Regulares, ac perſonæ hujuſmodi in Italia infra duos, extra Italiam verò infra ſex menſes à die publicationis in Urbe præſentis conſtitutionis inchoandos debeant ſibi eligere, aut aſſumere conſervatores juxta formam ſuperiùs propoſitam, ejuſque electionis, ſeu aſſumptionis documentum infra tempus hujuſmodi penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur, alioquin eo termino elapſo quamdiù conſervatores ſecundum formam præſentis conſtitutionis non elegerint, coram eiſdem Ordinariis conveniantur quodque conſervatores hujuſmodi ſemel legitimè deputati niſi ex legitima cauſa à Sede Apoſtolica, aut locorum Ordinariis, prout iiſdem Regularibus & aliis ſupradictis libuerit approbanda durante quinquennio à die deputationis amoveri, aut mutari nullatenus poſſint aut valeant. Ad hæc ſtatuit Sanctitas ſua, ut coram ipſis conſervatoribus regulares ac perſonæ ſupraſcriptæ conveniri quidem, aut trahi debeant, ſed alios convenire, aut trahere non poſſint, ita ut memorati conſervatores in cauſis, in quibus Regulares, & alii actores fuerint nullam prorſùs juriſdictionem habeant, ſed in iis tantùm, in quibus rei extiterint neque extra civitates ſeu Diœceſes in quibus fuerint deputati contra quoſcumque procedere præſumant. Si quæ verò inter Judices Conſervatores hujuſmodi & locorum Ordinarios controverſia ſuper competentia Juriſdictionis orta fuerit, nequaquam in cauſa procedatur; donec per arbitros in forma juris electos ſuper juriſdictionis competentia fuerit judicatum. Quòd ſi quis conſervatores, ſive in hac parte ſive aliàs quomodolibet ſuos limites exceſſerint, per annum ab officio conſervatoris hujuſmodi ſuſpenſi ſint & pars quæ hoc fieri procuraverit, ſententiam excommunicationis incurrat juxta formam alterius conſtitutionis ejuſdem Bonafacii Prædeceſſoris, quæ incipit*, Hac conſtitutione, *quàm Sanctitas ſua in his omnibus, quæ præſenti conſtitutioni non adverſantur, innovavit & innovat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas ſua prohibere quominùs Regulares & alii ſupradicti in caſibus à jure permiſſis petant judicem non ſuſpectum à Principibus ſeu Magiſtratibus ſæcularibus, dùm tamen hæc tria copulativè concurrant, videlicet ut Regulares & alii prædicti ſint actores, non autem rei ut que agant contra laïcum, non autem contra Eccleſiaſticum, vel aliàs à juriſdictione ſæculari exemptum, atque ut cauſa in qua Judex deputatur, fuerit profana; non autem Eccleſiaſtica & in ea juxta ſacrorum Canonum diſpoſitionem laïcus ut præfertur eligendus Judex competens exiſtat. Quæ omnia & ſingula in præſenti conſtitutione contenta Sanctitas ſua voluit inviolabiliter obſervari, decernens ſic in eis; cæteriſque omnibus præmiſſis per quoſcumque, &c. etiam ſacri Palatii Apoſtolici Auditores, &c. necnon S. R. E. Cardinales ſublata, &c. judicari, &c. nec non irritum, & inane, &c. non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, ac litteris conſervatoriis, quas omnes ad formam præſentis conſtitutionis reduxit in favorem quorumcumque; Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Joannis Hieroſolimitani, Congregationum Societatum, aut cujuſvis alterius Inſtituti etiam neceſſariò exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Eccleſiarum, Monaſteriorum ac piorum quorumcumque tam ſæcularium quàm Regularium locorum necnon illorum etiam juramento confirmatione Apoſtolica vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus etiam immemorabilibus privilegiis, quoque etiam ex cauſa & titulo oneroſo, indultis & litteris Apoſtolicis etiam mari magno ſeu Bulla aurea aut alias nuncupatis ſub quibuſcumque tenoribus & formis; ut cum quibuſvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliiſque efficacioribus & inſolitis clauſulis necnon irritantibus etiam motu proprio & ex certa ſcientia ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine aut aliàs quomodolibet etiam per viam excommunicationis ſeu extenſionis conceſſis & iteratis vicibus approbatis & innovatis: etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis eorumque tenoribus & formis ſpecialis & individua, ac de verbo ad verbum; non autem per clauſulas generales idem importantes mentio ſeu quævis alia expreſſio habenda aut aliqua alia exquiſita forma ſervanda eſſet: tenores hujuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitùs omiſſo & formâ in illis traditâ obſervatâ inſerti forent: præſentibus pro expreſſis habens, quibus quod ea quæ præſentibus adverſantur: illis aliàs in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxat ſpecialiter & derogavit cæteriſque contrariis quibuſcumque. Cæterùm, ut præſens Conſtitutio faciliùs omnibus innoteſcat: Sanctitas Sua voluit & mandavit, ut non ſolùm in Cancellaria Apoſtolica; ſed etiam ad Valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe & in Acie Campi Floræ publicetur illiuſque exempla in iiſdem locis affixa dimittantur ac in quinterno Cancellariæ inter Conſtitutiones perpetuas deſcribatur & annotetur. Placet, publicetur & deſcribatur A.*

Lecta & publicata fuit ſuprà dicta Conſtitutio in Cancellaria Apoſtolica ab altero ex RR. à P. DD. majoris Præſidentiæ Abbreviatoribus, die 20. menſis Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1622. Pontificatus verò prælibati Sanctiſſimi D. N. D. Gregorii Papæ XV. anno primo.

Et poſtmodum die & anno ſuprà dictis in quinterno ejuſdem Cancellariæ inter alias Conſtitutiones Apoſtolicas deſcripta & annotata fuit.

NICOLAUS ORSINUS Procuſtos.

In Dei Nomine, Amen. Anno à Nativitate Domini Noſtri Jeſu Chriſti 1621. indictione quartâ, die verò 20. Septembris Pontificatûs Sanctiſſimi in Chriſto P. D. N. D. Gregorii, Divinâ Providentiâ Papæ XV. Pontificatûs ſui anno primo retroſcripta Conſtitutio Apoſtolica affixa ac publicata fuit in Valvis Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe & in Acie Campæ Floræ, per me Auguſtinum Braccherium Apoſtolicum Curſorem.

OCTAVIUS SPADA Magiſter Curſorum.

Poſt editam Conſtitutionem, emanavit in Sacra Congregatione declaratio infrà ſcripti tenoris: videlicet. 49

gregatione Concilii.
44 *Regulares agentes contra Laicum, an & quando teneantur sicut forum judicis laici.*
45 *Regulares quibus concurrentibus possint petere Judices in suis causis civilibus à Magistratu sæculari.*
46 *Universitates generales, an sint comprehendendæ in Bulla de conservatoribus.*
47 *Conservatores Regularium, an possint procedere per censuras contra Ordinarium.*
38 *Et an possint exercere jurisdictionem extra locum in quo sunt deputati.*
49 *Post Bullam de conservatoribus, an sint iterùm eligendi.*
50 *Et eorum mutatio qualiter sit permittenda.*
51 *Regulares, Conservatoribus ab officio suspensis, coram quo conveniri debeant.*
52 *Episcopi & eorum Vicarii an possint eligi in Conservatores Regularium.*
53 *Constitutio Clementis VIII. de conservatoribus, an sit contra Concilium Tridentinum.*
54 *Regularia loca in quibus censeantur excepta à Concilio Tridentino in materia conservatorum.*
55 *Conservatores Regularium, an debeant esse Judices Sinodales.*
56 *Canonici Cathedralium de jure communi non possunt eligi in conservatores, secùs post constitutionem de conservatoribus.*
57 *Conservatores, ubi non extant Judices Sinodales, quomodo eligendi, & num. 59.*
58 *Matrimonia ubi non extant Parochi, qualiter sint contrahenda.*

SI *Clericus.* Laicus, à quo Clericus, vel Ecclesia rem vendicat, debet coram suo Judice laico conveniri. Sic summatur secundum Joan. Andr. & DD. communiter, sed secundum Abbat. cui subscribunt Alexan. de Nævo, & Fem. hoc intendit. Super re Ecclesiæ, vel Clerici poteſt Laicus coram Ecclesiastico Judice convenirì, sed si probabiliter rem neget esse Clerici, vel Ecclesiæ ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam conveniturr coram suo Judice. Ponit dictum, rationem dicti, & contrariam localem consuetudinem, & partes patent.

1 Nota primò, Laicum conveniri posse coram Judice Ecclesiastico, ubi agitur de rebus Ecclesiæ, vel Clerici & pondera quatuor casus, quos in hoc decidit hæc Decretalis secundum Antonium de Butr. *num.* 1. Imol. *num.* 2. & Alexand. de Nævo *num.* 1.

Primus est, quando Clericus agit super re propria vel Ecclesiastica, & constat rem esse Ecclesiæ, vel propriam ipsius Clerici & cognoscit Judex Ecclesiasticus. Et colligitur hic primus casus ex hac Decretali; quia si Judex Ecclesiasticus cognoscit, quando laicus non negat rem esse clerici, vel Ecclesiæ, à fortiori cognoscere debet, quando de hoc constat: & hoc tenet Innoc. *hic in princ.* Secundus casus est, quando Laicus non negat rem esse Ecclesiæ vel Clerici, sed prætendit se aliter non teneri restituere: & eodem modo cognoscit Judex Ecclesiasticus, & hic casus deciditur hic à contrario sensu: nam si Judex sæcularis cognoscit, quando Laicus negat rem esse clerici, vel Ecclesiæ, ut hic deciditur: ergò à contrario, si id non neget jurisdictio ad Judicem Ecclesiasticum pertinebit. Tertius casus est primo oppositus, quando constat rem non esse Ecclesiæ, vel clerici; & tunc cognoscit Judex sæcularis, & habet locum regula: Actor sequitur forum rei. Et hic casus deciditur in hoc capitulo ex majoritate rationis, & à fortiori: nam si jurisdictio est judicis laici, quando dubium est, an res sit Ecclesiæ, vel clerici, multò magis idem erit dicendum, quando apparet rem non esse Ecclesiasticam, aut propriam ipsius clerici. Quartus denique casus est, quando dubium est; an res sit Ecclesiæ, vel Clerici, & Laicus conventus asseverat rem esse suam: & adhuc cognoscit Judex sæcularis. Et hic est propriè casus hujus Decretalis. Quod tamen intellige, ut dicam infrà *in* 3. *notab. vers. Tertia*
2 *principalis opinio num* 10. *&* *num.* 15. Item intellige hoc verum, dummodò laicus qui negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ coram Judice Ecclesiastico protestetur, se per hoc non intendere in ejus jurisdictionem consentire, nec litem contestari, ut *in cap. Inter Monasterium infra de sentent. & re judicat.* aliàs enim si Laicus respondendo exciperet res petitas à Clerico non esse Ecclesiæ, sed suas, & hoc sine protestatione, facta esset litis contestatio & oporteret eum coram Ecclesiastico Judice respondere, *cap. Instnuante supra de offic. deleg.* secundum Petrum de Sampsone, & Abbat. Antiq. *hic in ver. Asseveret*, vel certè & meliùs ut hic dicebat Goffred. Laicus asseverabat res esse suas ad fori exclusionem, non ad judicii ordinationem. Et idem dixerunt Petr. & Abb. proximè citati, & post eos Host. *num.* 1. *in ver. Asseveret*, Joan. Andr. *num.* 2. *in eodem ver.* Butr. *num.* 5. Alex. de Nævo *num.* 9 & Abb. Siculus, qui propterea in Summa hujus textus cautè apposuit verba illa, *Ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam.* Undè notabiliter concluditur, per negationem non induci litis contestationem, quando negatio concernit non solùm negotium principale, sed etiam jurisdictionem & competentiam judicis, ut post Petr. de Anchar. hìc notat Joannes de Anania, *numer.* 4.

Secundò nota, ex negatione rem fieri dubiam, *cap.*
3 *Pisanis cum ibi not. de restitut. spoliat. l.* 3. *cod. Quibus ad libert. proclam. non lic.* not. gloss. *in cap. Veniens de renuntiat.* glossa magna *in cap.* 1. *de offic. deleg. lib.* 6. *& gloss.* 4. *in l. Plures*, C. *de fid. instrum.* Hostiens. *hic num.* 1. *in verb. Non Ecclesiæ* Joan. Andr. *numer.* 2. *in eod. verb.* Abb. *num.* 4. & Felin. *num.* 1. Et colligitur ex hac Decretali, quia dum decidit cognitionem ad judicem sæcularem spectare, si laicus neget rem esse Ecclesiæ, vel Clerici: satis innuit ex hujusmodi negatione rem dubiam reddi: aliàs enim, si certum esset, rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, non cognosceret Judex sæcularis, sed Ecclesiasticus, ut dictum est *in* 1. *notab. num.* 1. Quod tamen intellige, dummodo negatio sit verisimilis, seu probabilis, ut
4 per Abbat. *d. n.* 4. & Felin. qui alios citat. *num.* 1. *vers. Quinò fallit.* Secùs si notorium esset, rem esse Clerici,
5 vel Ecclesiæ, quia tunc non prodesset laico, talis negatio, quin teneretur in foro Ecclesiastico respondere, ut dicunt hic Anton. de Butrio in examinatione materiæ, Abbas *num.* 4. & Alexand. de Nævo *num.* 5. inferentes propterea, ut
6 si petatur possessio Præbendæ, quia non poteſt esse notorium in loco, quin possessiones sint præbendales, hujusmodi negatio non sufficit ex notatis per Innocen. *in cap. Venerabili de censib. & in cap. Tua de cohabit. Clericorum & in c. Novit. de Judic in fin.* Et generaliter notorium non infici per negationem, probat textus *in cap. Super eo, de testib. cogen.* quem ad hoc ibi notat Abb. *& in d. cap. Tua*, ubi similiter Abb. *in princ.* gloss. & Bart. *in l. Post rem, ff. de transaction.* Felin. *hic num.* 1. *vers. Fallit primò.*

Tertiò nota, quòd quando in libello ponitur certa qua-
7 litas, in qua consistit fundamentum jurisdictionis, puta quòd res sint Clerici, vel Ecclesiæ, non sufficit ad fundandam jurisdictionem sola allegatio illius qualitatis, si probabiliter negetur, ut per Butr. *hic num.* 3. Imò quod plus est secundum Abbat. *num.* 6. & Alexand. de Nævo *num.* 8. *in ultimo notab.* non sufficit sola allegatio secuta negatione, etiamsi illa qualitas veniat postea probanda & examinanda ad merita causæ, ut hic clarè probatur; nam ad merita causæ & ad effectum ferendi sententiam venit hoc examinandum, an res petita sit Ecclesiæ, vel Clerici. Et tamen hoc non sufficit ad fundandam jurisdictionem Ecclesiastici, si hæc negetur. Quod est contra Bart. *in l.* 2. *ff. Si quis in jus voc.*

Sed huic Theoricæ videtur obstare, quod ubi negatur
8 qualitas, vel causa jurisdictionem tribuens, poteſt judex ad fundandam suam jurisdictionem de causa illa, vel qualitate cognoscere, ut videat an sua sit jurisdictio, ut probatur *in cap. Super litteris de rescript. & in cap. cum personæ, de privileg. lib.* 6. & notat. *in leg. Si quis ex aliena, ff. de Judic. & in d. leg.* 2. *ff. Si quis in jus voc.*

Pro solutione DD. multùm se torquent & in specie An-
9 ton. de Butr. materiam latissimè examinat à *num.* 5. sed ut dicit Abb. *num.* 9. procedit stilo intricato & obscuro. Tu dic clarius. In hoc articulo sunt tres principales opiniones. Prima opinio est, ut sufficiat sola allegatio illius qualitatis, seu causæ deferentis jurisdictionem, licèt illa vera non sit, dummodo de hoc non constet, quia id, quod exprimitur in libello, habetur pro vero ad fundandam jurisdictionem. Ad quod facit *l. cum quædam puella in fin. ff. de jurisdic. omn. judic.* & hæc fuit aperta opinio Bart. *in dict. leg.* 2. *ff. Si quis in jus voc. non jer.* ubi decidit, ut si quis citatus in alieno territorio neget se ibi contraxisse, vel deliquisse, non propterea excluditur jurisdictio judicis, ne sit opus, ut de hoc summariè cognoscatur. Idemque sensit Guido de Suza in Auth. *Qua in Provincia, cod. Ubi de crim. agi oporteat*, ubi dicit sufficere allegare commissum fuisse crimen in certo loco ad fundandam jurisdictionem judicis lociabsque eo, quod aliter probetur, vel cognoscatur. Quod si postea apparuerit in processu causæ delictum non fuisse in ibi commissum, processus non valebit, ut *C. si à non comp. Jud. per tot.*

Secunda principalis opinio fuit Jacobi de Arena, quam ponit Lapus *sua allegat* 58. incip. *Prælatus*: dicit enim sufficere, ut causa, vel qualitas jurisdictionem tribuens, allegetur & postea probetur. Et adversarius, si illam neget, gravatur onere probandi, quia ex productione libelli fundata est intentio, ut *d. l. cum quædam puella in fin.* Verùm hæ duæ opiniones apertè pugnant cum hac Decretali, ubi non fundatur jurisdictio judicis Ecclesiastici ex sola allegatione, quòd res sit Clerici, vel Ecclesiæ, si adversarius hoc neget, nec negans aggravatur onere probandi suam exceptionem qualitatis negativam.

Præterea

Præterea hoc modo esset in facultate actoris allegando causam, vel qualitatem concludentem jurisdictionem, subjicere reum jurisdictioni judicis non sui, vel eum aggravare onere probandi defectum qualitatis, seu causæ jurisdictionem concludentis, quod esset absurdum. Undè meritò hujusmodi opiniones hìc refellunt. Butr. *num.* 5. *vers. Non placet mihi opinio* & Abb. *num.* 9. *Undè istæ opiniones non placent* & communiter DD. & contrarium scripsit idemmet Bart. *in leg. Præscriptiones, cod. Si contra jus, vel. util. publ.* ubi tenet de hac qualitate debere prius summariè cognosci. Et ad text. *in l. cum quædam puella in fin. de Jurisdic. omn. judic.* responde, ut per Butr. & Abb. *loc. cit.*

10 Tertia igitur principalis opinio est, ut sola negatio non excludat funditùs Jurisdictionem Judicis, sed tantùm impediat processum super principali, adeo ut non teneatur reus respondere ad libellum, nisi priùs summariè cognoscatur de illa qualitate jurisdictionem tribuente, putà quòd res sit Clerici, vel Ecclesiæ secundum terminos hujus Decretalis. Hæc tertia opinio originaliter fuit Goffredi, quam hìc post multa sequuntur Butr. & Abb. *loco cit.* & idem Butr. Imol. & Gemin. *in dicto cap. Super litteris de rescript.* & alii citati à Felin. *hic num.* 2. *in* 2. *limitatione*, ubi dicit
11 hanc esse communem opinionem, pro qua optimè faciunt jura, quæ generaliter dicunt, judicem, cujus jurisdictio negatur, cognoscere posse, an sua sit jurisdictio ut in *dicto cap.*
12 *Super litteris cum aliis supra allegat.* Quemadmodum res si negetur esse feudalis, de hoc primo cognosci debet, an sit feudalis secundum Innoc. *in c. cæt. supr. eod.* Item si quis
13 alienæ jurisdictionis citatus compareat & dicat se non contraxisse, vel non deliquisse in loco, vel territorio, ubi citatur, debet ante omnia discuti summariè, an ibi contraxerit, vel deliquerit sine præjudicio principalis quæstionis; & si constiterit ipsum inibi contraxisse, vel deliquisse procedetur postea in principali, ut dicunt Innocen. *in cap. Super litteris*, Archid. & Joan. Andr. *in cap. Romana* §. *Contrahentes, eodem tit. lib.* 6. Joan. Calder. *in d. c.* 1. *de raptor.* & Cyn. *in leg. Præscript. cod. Si contra jus, vel util. public.* Et est communis opinio, ut testatur. Marian. Socin. *in cap. fin. post num.* 9. *vers. Circa decimum quartum infra eodem*, & Jul. Clar. *in praxi*, §. *fin. qu.* 38. *num.* 12. *in vers. Ultrius quæro.* Et eodem modo, si coram Conservatore Apostolicæ Sedis, qui poteſt tantùm cognoscere de manifestis in-
14 juriis, ut *in c.* 1. *& in cap. fin. de offic. deleg. lib.* 6. negetur offensa notoria; probationes recipiet Conservator, an factum sit notorium, ut sic videat, an sua sit jurisdictio, ut dicit gloss. *in dicto cap.* 1. *in ver. conservatores, ver. Sed quid si negetur.* Et idem voluit Archid. *in cap. Romana*, §. *Notoria, de censibus lib.* 6. Ibi enim decidit text. Archiepiscopum in visitatione Provinciæ posse punire notoria crimina subditorum suorum Suffraganeorum. Quærit Archid. quid si crimina negentur notoria; & resolvit Archiepiscopum posse de hoc summariè cognoscere ad jurisdictionem suam fundandam per jura generalia suprà allegata. Ita ergò dicendum in proposito; undè quod decidit in hac Decre-
15 tali, ut Judex sæcularis cognoscat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, intelligi debet procedere, nisi Clericus, qui allegat qualitatem jurisdictionem tribuentem, offerat se illam probaturum; tunc enim judex Ecclesiasticus summariè cognoscet de qualitate illa, ut videat, an sua sit jurisdictio. Et si constiterit rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, procedet super principali; sin minùs, remittet partes ad judicem sæcularem. Et ita delegatio qualitatis jurisdictionem deferentis, cùm de ea notorie non constat hoc tantùm operatur, ut laicus interim non teneatur in foro Ecclesiastico respondere, donec judex Ecclesiasticus qualitatem illam summatim examinaverit & pronuntiaverit suam esse jurisdictionem. Et ita intellige hunc textum secundum communem & veriorem opinionem.

Declara modo hanc conclusionem, ut procedat, si jurisdic-
16 tio fundetur super vera existimantia qualitatis; tunc enim negatio impedit processum in principali, donec judex cognoverit, an sua sit jurisdictio: secùs si jurisdictio fundetur super sola dubietate qualitatis jurisdictionem tribuentis: quia tunc negatio nihil operatur, sed sufficit qualitatem illam in libello allegare, secundum distinctionem Anton. de Butr. *hic sub n.* 6. *vers. Dic. quòd si qualitas allegatur* & Abb. *sub n.* 12. *vers. Aut enim fundatur jurisdictio*, Rom. *cons.* 208. incip. *Hæc impetratio in fin.* exemplum si negetur Clericatus,
17 vel res spiritualis ut *in c. Si Judex laicus, de sent. excommunicat. lib.* 6. Covarr. *de communi practicarum quæstionum cap.* 33. *num.* 1. vel contractus esse usurarius *& in cap. Illo vos, de pignor. & in cap. Ad nostram, de empt. & vendit.* aut contractus Matrimonii, ut *in cap. Tuam, de ordin. cognit. cap. Lator & c. Causam, il. secundo qui fil. sint legitim. cap. In Canonibus* 16. *qu.* 1. Concil. de Trident. *sess.* 24. *de Sacramen. Matrim. can. ultim.* In his enim casibus & aliis consimilibus. In quibus sola dubietas fundet jurisdic-

nem Judicis Ecclesiastici, negatio qualitatis nihil prodest laico, quominus statim teneatur in foro Ecclesiæ respondere. Et idem in casu sacrilegii secundum Butr. & Abb. *in* 2. *membro principali*; & ita procedit, quod not. Vincentius 18
in c. Conquestus infra eodem: nam secundum eum si laicus neget raptum, vel invasum in bonis Ecclesiæ, Judex Ecclesiasticus cognoscet, donec constet suam non esse Jurisdictionem; & tunc condemnabit Clericum in expensis & remittet ad judicem suum, *cap. Ut debitus & cap. Cùm speciali, de appellat.* Et sic etiam procedit, quod not. Innocentius *in cap. Cum sit infra eod.* ut ipse dicit, Clericus
19 agens contra laicum coram Judice Ecclesiastico super oppressione, vel fraude, vel illicito contractu, in quibus casibus in dubio fundatur jurisdictio Judicis Ecclesiastici, ut ibi notdebet in petitione mentionem facere de oppressione, vel fraude, aut minùs legitimo contractu & super illa causa fundare suam intentionem, etsi pars adversa neget, nihilominus procederur in causa principali. Et si non probaverit fraudem, vel illicitum contractum, absolvetur reus ex illa causa, sed iterùm poterit agere ex alia, ut leg. *Et ait eadem ff. de except. res judic.* Quod ipsum sentit idem Innocentius *in c Cæterum supra tit. prox.* quando Clericus dicit se spoliatum & laicus negat, ut si est dubium, cognoscat judex etiam de principali sequitur Lapus *allegat.* 58 *Prælatus num.* 4. *vers. In contrarium & num.* 5. & etiam circa immunitatem Ecclesiæ, si dubitetur, an sit locus remissioni, necne, ad judicem Ecclesiasticum spectat cognitio, ut deciditur novissimè in Constitutione Gregorii XIV. quæ incipit, *Cùm alias nonnulli edita* 9. *Kalen. Junii* 1591. quidquid ante Bullam dixerit Julius Clar. *in* §. *fi qu.* 32. *num.* 20. In his planè casibus negatio rei non proficit, quia sola dubietas fundat jurisdictionem Ecclesiastici.

Quartò nota regulam generalem, quod actor sequitur forum rei, ut hic *& in cap. Cùm sit generale infra eodem & in l. ultim.* C. *Ubi in rem actio cum multis concordan.* de 20
quibus hìc per gloss. *in ver. Actor.* Et consequenter Clericus cùm agit contra laicum, poteſt & debet litigare coram 21
jud ce sæculari, ut est text. hic & judex laicus hoc casu potest condemnare Clericum in expensis, si in causa succubuerit, vel contumax fuerit, secundum Petrum de Anchar. *num.* 2. *in* 2. *notab.*

Et procedit hæc regula etiam in Regularibus qui si agant contra laicum, tenetur eum convenire coram judice sæcu- 22
lari, non autem coram suis Conservatoribus, *cap.* 1. *& cap. fin. vers. Ut autem Conservatores, de offic. de leg. lib.* 6. nisi hoc habeant ex speciali Indulto Sedis Apostolicæ, sicuti habent Religiosi Societatis JESU, per Conservatoriam, quam super hoc impetrarunt à Pio V. 8. *Kalend. Junii, Pontif. num.* 3. ut in litteris expeditis in forma, *Rationi congruit*, à Gregorio XIII. in Constitutione, quæ incipit, *Æquum reputantes itidem* 8. *Kalend. Junii* 1572. *in Bullar. pag.* 361. *tom.* 2. Quæ tamen litteræ hodiè redactæ sunt ad formam Constitutionis Gregorii XV. de Conservatoribus, ut inferiùs patebit. Item procedit regula supradicta non solùm in civilibus causis, sed etiam in criminal bus, *ut in leg. In crimi-* 23
nali, C de Jurisdict. omn. judic. ubi dicitur. In criminali negotio rei forum accusator sequitur gloss. *hic in ver. Actor.* dum allegat illum text. & Joan. Andr. *num.* 5. *in gloss.* 1.

Rursùs procedit eadem regula, etiamsi reus cui competit exceptio vigore suæ exceptionis agat præveniendo actorem vel 24
imploret officium Judicis, ut notat Bart. in lege *Societatem*, §. *Arbitrorum, ff. pro Socio.* Federicus de Senis *cons.* 237. *Factum tale est.* Quidam nomine Thomeus *in fine.* Joannes de Anania hìc *numero* 1. Roman. *cons.* 422. *pro habenda in principio.*

Quintò, nota limitationem ejusdem Regulæ, ut non procedat quandò Clericus agit contra laicum pro rebus Ecclesiæ vel suis, id est patrimonialibus seu peculiaribus ipsius Clerici, 25
ut infrà *de peral. Cleri per tot.* secundum Hostiensem, Joannem Andream & Bellameram hìc *omnes in principio* in verbo *Suis*; nam si laicus id non neget, trahi poteſt à Clerico agente ad Judicem Ecclesiasticum, ut hìc deciditur secundum omnes. Rationem hujus limitationis affignat Abbas hìc *in* 1. *not. num.* 2. quia ex mala detentione quæ in dubio præsumitur; cùm res sit Ecclesiæ, argum. cap. *Nulli* & cap. *Qui abstulerit* 12. 26
quæst. 2. & cap. *Episcops* cum ibi notatis per Innocentium *de rebus Ecclesiæ non alienandis*: causatur quoddam sacrilegium cujus ratione etiam Ecclesia sibi vendicat jurisdictionem, cap. *cùm sit* & cap. *Conquestus infra eodem cum simil.* Item possunt tales dici malè actores Ecclesiarum ex injusta detentione illarum rerum; & ideò est in optione actoris: coram quo Judice velit illos convenire, ut in dicto cap. *cùm sit.* Similiter detentores rerum ipsius Clerici: ideircò convenirì possunt in foro Ecclesiastico, quia quasi sacrilegi sunt censendi. Ad quod Abbas allegat quod notat Innocentius in cap. *Cæterùm supra de Jud.* ubi dicit Clericum spoliatum convenire posse suum 27

ad pauperes, vel quoscumque alios legitimè spectare, atque ipsis Priori & Conventui adjudicanda fore & esse, quotannis summam dictorum decem millium florenorum auri in usus pauperum impendere. Quæ quidem sententia ab eodem Gregorio XIII. ex certa scientia & cum insertione tenoris fuit confirmata *sub die* 10. *Augusti* 1574. Manifestum est igitur in bonis simpliciter, ut supra donatis, non autem in feudum concessis Regium Ducalem fiscum non posse aliquod jus prætendere, nec Magistratum extraordinarium in eis ullam sibi jurisdictionem vendicare ex prælegata theorica Innocentii communiter recepta.

24 Præterea etsi ageretur de quæstione feudali: tamen cùm controversia sit super jure seu dominio directo ad Dominum spectante & actor afferat se Dominum feudi; reus autem neget contendens rem esse allodialem: actor sequi debet forum rei; nec potest cognoscere is qui dicit se Dominum, ne aliàs fit Judex in causa propria, ut cap. *Ne quis in sua causa in rubro & nigro.* Et eo ipso quòd reus conventus negat rem esse feudalem: hæc quæstio tanquam præjudicialis priùs terminanda est coram loci Ordinario, argumentum cap. *Tuam infrà de ordin. cognit. & §. Præjudiciales Institut. de action.* & firmat notabiliter Innocentius in cap. *Cæterùm num.* 2. *circa finem, versiculo Et eodem modo suprà de Judiciis.* Cùm quo concordant ibi Hostiensis in principio & *num.* 63, *vers. Alii tamen dicunt.* Joannes Andreas *num.* 2. *& num.* 4. *vers. Nam fiscus.* Bellamera *num.* 4. *col.* 4. *post medium, vers. in secundo casu.* Abbas *numero* 20. *circa finem, versiculo Aut negatur*; & communiter omnes, ut ibi dixi in secunda declaratione, *num.* 13.

25 Quibus demùm accedit, quòd cùm hæc causa effecta sit Curialis & Cardinalitia; & in ea Pius V. & Gregorius XIII. per delegationem & confirmationem sententiæ manus apposuerint & diversa rescripta sub Paulo V. & Urbano VIII. emanaverint: etiam initantibus Ministris Regiis sola Curia cognoscit; & ligatæ sunt manus quorumcumque inferiorum, cap. *Ut nostrum de appellat.* & notat Bald. in lege *Si ut proponis, illa prima num.* 12. *cod. quomodò* & quandò Judex,

26 ubi quærit si Papa delegavit causam & delegatus est mortuus: utrum Ordinarius possit se intromittere; & respondet non posse; sed solum Papam: licèt delegatio sit consumpta, allegat Archid. in §. *Illis ita* 34. *quæst.* 2. *in Apostilla* quæ incipit *Adde*, ibi *Et sic nota quòd causa quæ semel est in Curiâ Romana, nunquam exibit: nisi Princeps deleget vel causam remittat ad Ordinarium.* Quod secundum eum est notatu dignum; & ad hoc facit illa lex & cap. *Pastoralis*, §. *Præterea, suprà de Officio Ordinarii.* Sequitur Decius *cons.* 699. *Accepi reverenter num.* 13. & Covarr. *Practicar. quæst.* 9. *num.* 5. *vers. Primum sanè*; & ita se habet stilus Curiæ, ut notat Decius *dicto cons.* 499. *num.* 3. *vers. Et ista conclusio, ubi* allegat Rotam *decis.* 10. *de dolo & centum in antiq.* Quin imò etiamsi Judices delegati nulliter procederent: nihilominùs causa reverteretur ad Papam delegantem; & indignum esset ut reverteretur ad inferiores: ex quo Papa apposuit manus; nam flumina ad locum undè exeunt revertuntur: quæ sunt formalia verba Innocentii in cap. *Inter dilectos,*

27 *num.* 4. *vers. Sed nobis videtur contrà de excessu Prælatorum*: cum quo concordant ibi Doctores, Roman. *cons.* 335. *circa primum, num.* 6. Decius *dicto cons.* 699. *num.* 13. & ita resolutum in Congregatione à Sanctissimo specialiter deputata, die 14. Martii 1650.

28 Ex facto quæsitum est, an causæ civiles & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione directi dominii; quod habet in bonis ab ea in feudum concessis: comprehendantur Decreto Concilii, cap. 20. *sess.* 24. adeò ut in prima instantia cognitio hujusmodi non sit per Nuntios vel Legatos de latere ab Episcopo avocanda.

Ex parte Episcopi Sarsinatensis fuit aliàs propositum suprà scriptum dubium in Sacra Congregatione Concilii: quod tamen minimè fuit resolutum ex eo quòd de aliquibus in facto dubitaretur quæ nunc ex infrà scriptis declarata & patefacta esse existimantur; nam anno 1016. Corradus Imperator; & anno 1116. Federicus II. donarunt liberè seu in dotem pleno jure concesserunt Ecclesiæ Sarsinaten. nonnulla castra cum omnibus pertinentiis suis ac mero & mixto Imperio nullaque penitùs sibi ipsis reservata in eis jurisdictione. Undè Episcopi Ecclesiæ Sarsinatensis ab eodem tempore citra in dictis Castris & in personas sibi subditas semper exercuerunt jura meri & mixti Imperii: pro ut nunc etiam exercent in aliquibus eorumdem, inquirendo, condemnando, confiscando, absolvendo & similia faciendo: quæ ab aliis Principibus non recognoscentibus Superiorem fieri consueverunt. Ex his autem Castris per dictos Imperatores, ut suprà eidem Ecclesiæ concessis: Episcopi pro tempore aliqua postmodum à mensa Episcopali alienarunt infeudum concedendo: quæ nunc etiam reperiuntur in feudata in quorum directum dominium feudatarii eadem castra retinentes recognoscunt Episcopum Sarsinatensem ac ei debitum Canonem persolvunt. Verùm in cæteris jurisdictionalibus & in his quæ concernunt administrationem subditorum, minimè patiuntur Episcopum prædictum se intromittere: quo fit, ut causas appellationis, recursus sive querelæ per subditos ad ipsum Episcopum tanquam ad Dominum directum interpositæ: ad eumdem deferri minimè permittant. Nec de molestiis & gravaminibus per ipsos feudatarios subditis inferri solitis: Episcopum ipsum cognoscere volunt; cùm tamen ad eum jure feudi talis cognitio spectet secundum ea quæ superiùs dicta sunt. Sed ad evitandam ipsius Episcopi jurisdictionem & censuram feudatarii prædicti: statim atque cognoscunt suos subditos ad Episcopum reclamasse, habent recursum ad Legatum seu Præsidem pro tempore ipsius Provinciæ obtinentesque dicto Episcopo causas dictorum subditorum ad ipsum legitimè devolutas; sive per eos coram ipso legitimè introductas avocari & simul inhiberi, ne cognitionem hujusmodi causarum prosequatur; easque coram dicto Legato introducunt: in quibus Episcopus ipse sentit se gravatum, prætendens dictas causas à se minimè avocandas stante Decreto Concilii, *sess.* 24. *cap.* 20. Sed in prima instantia coram se cognoscendas & terminandas quasi causæ hujusmodi ad forum Ecclesiasticum pertineant atque Ecclesiasticæ dici posse videntur: ex quo ratione feudi Ecclesiastici, Episcopus earumdem assequitur cognitionem: quod Episcopus nititur suadere ex infrà scriptis.

29 Primò, quia feuda de quibus agitur & quæ tenet Ecclesia Sarsinatensis sunt Ecclesiastica, ut ex dictis constat; & hic notat Abbas *num.* 25. & 26. ubi ad cognoscendum an feudum in quo se intromittit Ecclesia, sit Ecclesiasticum vel sæculare: dicit attendendam esse primam causam concessionis feudi; si enim Ecclesia teneat aliquid in feudum ab aliquo Principe sæculari: tale feudum dicitur sæculare; & si ipsa Ecclesia hujusmodi feudum concedat alteri: non per hoc ille dicetur vassallus Ecclesiasticus, sed sæcularis & jurisdictio quam habet Ecclesia in ipsum vel in subditos ipsius vassalli: non dicitur Ecclesiastica; sed sæcularis, quia tunc cognoscit non tanquam Episcopus; sed tanquam Dominus feudi. Si autem feudum, quod ab Ecclesia in alium etiam laicum translatum est, originaliter & primò ab ipsa Ecclesia processerit; nec ipsa Ecclesia de eodem feudo alium recognoscat Superiorem: quod facilè contingere potest, ut scilicet Ecclesia habeat quæ concedere possit in feudum continentia: etiam jurisdictionem & in quibus nullum alium recognoscat Superiorem: puta, si Baroniæ vel aliæ res similes fuerint vel pro dote vel simpliciter & non in feudum concessæ Ecclesiis ab aliquibus sæcularibus: quæ in totum uti patrimonium Ecclesiasticum judicantur & in nullo tenetur Ecclesia donatori; & hæc si concedat Ecclesia in feudum: tale feudum dicitur Ecclesiasticum & jurisdictio per omnia erit censenda Ecclesiastica, ut latiùs per eum. Et hoc casu si appellandum sit: appellatur ad Superiorem Ecclesiasticum, cap. *Romana*, §. *debet de appellat. lib.* 6.

Cùm igitur feuda quæ habet Ecclesia Sarsinatensis originaliter ab illa processerint & in eis nullum alium recognoscat Superiorem: ex quo sunt bona quæ sibi liberè in dotem fuerant assignata; nec in aliquo donatori respondebat: sequitur ut Ecclesiastica omninò sint judicanda. Si igitur Ecclesiastica sunt & causæ de quibus agitur, quæ nomine ipsorum veniunt cognoscendæ: sunt & dici debent Ecclesiasticæ, ad textum in cap. *Si unum de Jud. lib.* 6. & tanquam Ecclesiasticæ ad forum Ecclesiasticum pertinere dici possunt, cap. *Decernimus de Judic.* Ergò dispositio Concilii de talibus causis loquentis, in prædictis etiam sibi locum vendicabit.

Et confirmantur prædicta, ponderando dictionem illam *quomodolibet* positam in Decreto Concilii: quæ universalis est, 30
glossa in cap. *Indemnitatibus*, §. 1. in verbo *Quomodolibet de elect. lib.* 6. Gemin. *cons.* 115. *super dubio num.* 6. & comprehendit omnes modos tam directos quàm indirectos, gloss. in Clementina 2. in verbo *Quomodolibet de sent. excommun.* & sive pertineant de Jure communi, sive de jure speciali. Rota *dec.* 114. *num.* 2. *part.* 2. *rec.*

Pro solutione quæstionis videtur sic distinguendum: nam 31
aut quæstio est cum investito ab Ecclesia, aut cum altero Ordinario: si cum investito, Ecclesia est judex competens in concernentibus feudum ad tradita *in leg. Imperialem de prohibit. feudi alieni* per Frederic. *in usibus feud.* sin autem infeudata esset etiam jurisdictio in loco, illa censebitur concessa cumulativè, ita ut sit locus præventioni, *ut in cap. Pastoralis de offic. Ordin.*

Et in similibus terminis quando Episcopo competit jurisdictio cumulativè cum inferiori, Sac. Congregatio neutrum exclusit à prima instantia, quamvis decisio expressa super hoc non emanaverit. Cæterum cùm dubium proponatur de causa feudali, etsi Episcopus sit judex competens in prima instantia, eo quòd feudum sit Ecclesiasticum secundum ea, quæ superiùs dicta sunt: Episcopus tamen illam non cognoscit tanquam loci Ordinarius, sed tanquam Dominus feudi: ac proinde non videtur esse locus decreto Concilii *in d. cap.* 20. quod mandat, ut causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes coram Ordinariis locorum cognoscantur & terminentur, ut ex infrà dicendis patebit. Si quæstio est cum

cum altero Ordinario, veluti si castra infeudata sint in Diœcesi aliena, puto jurisdictionem competentem Ecclesiæ ratione sui dominii directi non præjudicare locorum Ordinariis in aliis causis Ecclesiasticis sive civilibus, sive criminalibus, præterquam in iis, quæ concernunt feudum & secundum leges feudales terminandæ sunt. Nec refragatur Ecclesiæ dominæ feudi decretum Concilii, tum quia loquitur de causis ex sui natura spectantibus ad forum Ecclesiasticum, cujusmodi sunt causæ spirituales, vel quasi spirituales, ut declarat Covar. *pract. quæst. cap.* 35. *num.* 2. Marant. 4. *part. disput.* 13. tùm quia forus Ecclesiasticus à foro feudali longè distat. Undè sicut Ecclesiasticus ratione feudi cognoscit contra laicum; ita laicus contra Clericum feudatarium in quæstione feudali, ut ostensum est *supra num.* 10. Tùm quia verba potiùs accipienda sunt simpliciter, quàm secundum quid, Bart. *in l. Hoc legatum, ff. de legat.* 3. Ergò textus *in cap.* 20. loquens de Ordinariis locorum non est intelligendus de habentibus jurisdictionem ordinariam ratione feudi, quæ appellatur specialis & est restricta ad certas causas, maxime cùm sit superinducta, & quatenus præjudicat Ordinariis, restringenda ad gloss. in Clem. *altini in ver. Notumus de offic. Ordin.* Quare hic casus velut omissus relinquitur dispositioni juris communis & legum consuetudinumque feudalium.

Non obstat ponderatio dictionis, *quomodolibet*: nam etsi universalis sit tamen restringitur ad subjectam materiam, & distribuit illos modos, quibus causæ ad forum Ecclesiasticum pertinere dicuntur, quales non sunt hæ de quibus agitur ad textum *in l. Si uno in princ. ff. locat.* cum similibus ut per Alex. *in cons.* 35. *Visis processu num.* 10. & 11. *lib.* 4.

Itaque ad propositum dubium videtur absolutè respondendum causas civiles & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione directi dominii, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis, non comprehendi in decreto *dict. cap.* 20. *sess.* 24. Concilii Tridentini & ita sacra Congregatio censuit.

DE FORO COMPETENTI.

Gregorius IX.

CAPUT XX.

Licèt ratione delicti, seu contractûs, aut domicilii, sive rei de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis fortitur, Episcopus vester apud Sedem Apostolicam conventus non fuerit. Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem & magistra, ritè compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro alia justa & necessaria causa venisset, quam si tunc allegasset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

SUMMARIUM.

1 *Clerico in Curia Romana convento non competit declinatoria fori, competit tamen sibi ex causa jus revocandi domum.*
2 *Forum quis sortitur in cujus territorio delinquit, licèt aliàs ei subjectus non sit.*
3 *Locus an attendatur ubi delictum est inchoatum, an ubi est consummatum quoad effectum sortiendi forum.*
4 *Judex delicti an possit citare extra territorium, & n.* 15.
5 *Forum quis sortitur in loco, ubi contrahit, vel pingitur contraxisse.*
6 *Forum ut quis sortiatur ratione contractûs quæ requiruntur, & num.* 15. *& seq.*
7 *Contrahens cum transeunte quando possit eum convenire in loco celebrati contractûs, & num.* 8.
9 *Forus domicilii dicitur proprius, & naturalis forus.*
10 *Diœcesis appellatione in dubio comprehenditur Diœcesis domicilii.*
11 *Subjectus propriè non dicitur qui subest potestati delegatæ.*
12 *Ordinarius domicilii potest procedere contra subditum, licet absentem & cum citare tam quoad effectus rem concernentes, quàm personam.*
13 *Citationis executio non est actus judicialis, ideò potest per nuntium exerceri, etiam extra territorium.*
14 *Ordinarius domicilii potest contra absentem procedere etiam ad sententiam excommunicationis.*
15 *Ordinarius delicti, vel contractus non potest procedere contra absentem quoad effectus personam concernentes; potest tamen procedere contra bona, si in suo territorio reperiantur, & num seqq.*
16 *Citatus extra territorium ab Ordinario delicti non dicitur contumax, cùm non teneatur comparere.*
17 *Judex contractûs non potest absentem directè de debito condemnare, nisi reus esset præventus, vel ibi aliquando comparuisset.*
18 *Judex contractûs potest contrahentes citare extra locum & Diœcesim contractus.*
19 *Citatio judicis contractus non constituit absentem in contumacia, quoad hoc ut possit excommunicari, vel mulctari, sed tantùm quoad hoc ut possit missionem pati.*
21 *Forum quis sortitur ubi res litigiosa sive illius possessio sita est, sive res sint mobiles, sive immobiles.*
22 *Romæ quilibet Clericus, aut etiam laicus in causis ad forum Ecclesiæ spectantibus convenire potest, licèt alias ibi specialiter forum non sortiatur.*
23 *Papa est Judex Ordinarius singulorum.*
24 *Jus revocandi domum quid sit, & an reversus teneatur cavere de judicio solvi; & quid observet Rota.*
25 *Clericus an possit in Curia Romana conveniri in prima instantia, non obstante decreto Concilii Tridentini in cap.* 20. *sess.* 24. *& num. seq. usque in fin.*
27 *Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, sortiuntur forum ubi reperiuntur.*
28 *Forum sortiendi quinquaginta duo modi numerantur à Speculatore.*
29 *Papa non solùm est Episcopus universalis Ecclesiæ, sed etiam Archiepiscopus Urbis Romæ & Romanæ Ecclesiæ Episcopus.*
30 *Causæ, quæ secundum Canonicas sanctiones in Curia sunt tractandæ, & ab Ordinariis cognosci non possunt in prima instantia quæ sint & num. seq. usque in fin.*
31 *Causæ beneficiorum reservatorum sunt cognoscendæ apud Sedem & sunt de exceptis à Concilio, sive margant principaliter & directè, sive incidenter.*
23 *Reservato aliquo casu Papæ, censetur etiam reservata illius cognitio.*
33 *Causæ executivæ vigore obligationis Camralis, aut litterarum Apostolicarum non sunt de comprehensis à Concilio in cap.* 20. *sess.* 24.
34 *Causa in prima instantia est cognoscenda in Curia ubi Papa provisit de beneficio uti reservato, vel aliàs, & Ordinarius provisit ut de spectante ad suam collationem.*
35 *Concilium Tridentinum in cap.* 20. *sess.* 24 *nihil imminuit Sedis Apostolicæ autoritatem in causis cognoscendis.*
36 *Causæ ad Curiam devolutæ semper sunt exceptæ decreto,*

cap. 20. vers. Ab his excipiuntur, sess. 24.

37 *Causæ ad Curiam devolutæ quæ dicantur.*

38 *Causa de consensu Episcopi non potest in prima instantia in Curiam introduci, nisi partes etiam consentiant.*

39 *Declaratur.*

40 *Curialis si conveniatur in partibus coram loci Ordinario an possit opponere declinatorium & petere ut Causa ad Curiam remittatur & num. seq. usque in fin.*

Quid de Jure Communi, num. 41.

Et quid vigore Eugenianæ, num. 43.

41 *Actor habet electionem conveniendi reum plures judices habentem sub quo maluerit judice.*

42 *In foro domicilii, vel originis, aut contractûs, vel delicti an, & quomodo Clericus absens conveniri possit.*

43 Eugeniana *Constitutio eximens Curiales ab Ordinariorum jurisdictione comprehendit tam laïcos, quàm Clericos.*

44 *Est favorabilis & pro tutela Curialium.*

45 *Suffragatur residentibus in Curia Romana, non autem venientibus ad eam pro aliquo momentaneo negotio.*

Et requiritur residentia saltem per annum.

46 *Non tuetur Curiales, qui recedunt à Curia animo non redeundi, vel diù extra Curiam morantur.*

47 *Locum non habet si Curialis sit actor, sed tantùm si sit reus.*

Clericus in Curia residens non potest reum absentem ad Curiam trahere, sed illius forum sequi debet, ibidem.

48 *Eugeniana non juvat Curialem, qui intentat remedium* l. diffamari, *nisi possideat.*

49 *Item non juvat obtinentes beneficia extra Curiam quin ratione illorum beneficiorum conveniri possint coram loci Ordinario.*

50 *Et quid in Referendariis, ibid.*

Item non tuetur Parochos non residentes.

51 *Eugeniana non tenetur Curialem quin possit conveniri in partibus vigore*, l. Unicæ C. quando Imper. inter pupill. & vid.

52 *Constitutio tollens privilegia non tollit clausa in corpore juris.*

53 *Eugenianæ beneficio non gaudet Curialis non opponens in partibus declinatoriam fori ante litem contestatam.*

54 *Procurator Curialis litem contestando in partibus coram loci Ordinario censetur illius jurisdictionem prorogare, & excludit principalem à beneficio Eugenianæ.*

55 *Decreto irritanti à partibus renunciari non potest nisi tantùm privatam respiciat utilitatem.*

1 LIcèt. Clerico in Curia Romana convento non competit declinatoria fori; posset tamen sibi competere jus revocandi domum. Vel sic. Quisque Clericus in Curia Romana conveniri, licèt aliàs specificè forum ibi non sortiatur; habet tamen ex causa jus revocandi domum. Hoc dicit. Dividitur in duas partes: Primò ponit quatuor modos sortiendi forum. Secundò addit quintum cum modificatione, ibi; *Quia tamen.*

Nota primò ex hac Decretali quatuor modos speciales
2 sortiendi forum. Primus est ratione delicti: nam in cujus territorio quis delinquit, ejus jurisdictioni subjicitur, licèt aliàs ei subjectus non sit, *cap.* 1. *de raptor. cap. Placuit* 7. *quæst.* 3. *cap. Postulasti suprà eodem*, Auth. *Qua in provincia, cod. ubi de crim. ag. opor. cum concord.* de qui-
3 bus hic per gloss. 1. & Hostiens. *num.* 1. An autem inspiciatur locus, ubi delictum est inchoatum, an verò locus ubi est consummatum, Joan. Andr. *in cap. In obscuris de reg. jur. lib.* 6. *in Mercur.* tenetur utrobique censeri commissum delictum; & ideò utrumque Judicem posse procedere; & hanc dicit esse communem sententiam Aret. *hic*
4 *n.* 7. Tu distingue ut per eumdem Aret. cujus conclusiones reassumit Felin. *num.* 13. *& seq.* & vide quod super hoc scripsi *in cap. Tuarum num.* 7. *& seq. infra de privil.* & an Judex delicti possit citare extra territorium, vide Angel. *in sua disp. incip. Bononien. num.* 4. ubi relatis & confutatis quinque opinionibus pro regula existentem extra territorium vide Angel. *in sua disp. incip. Bononien. num.* 4. ubi relatis & confutatis quinque opinionibus pro regula existentem extra territorium citantis nec materialiter, nec verbaliter citari posse: & eam limitat sex modis, quos hic prosequitur Felin. *num.* 1. *vers. Tu verò sequere Angelum.*

5 Secundò modus sortiendi forum est ratione contractûs, ut si quis in alieno territorio per se, vel per alium contrahat vel fingatur contraxisse ratione destinatæ solutionis: nam ibi potest conveniri, & accipitur hic contractùs non strictè prout esse dicitur ultrò citròque obligatorius, ut emptio, venditio, Societas, juxta text *in l. Labeo, ff. de verb. signif.* Sed latissimè pro omni materia obligationem producente, etiamsi obligatio nascatur ex parte unius tantùm *ut in leg. Hæres absens, & in l. Omnem obligationem, ff. de Judic.* secundum gloss. *hic in vers. Ratione contractus*, Hostiens. *num.* 4. Butr. *num.* 11. & Abb. *num.* 29.

6 Adverte tamen secundum Cinum, *in leg. Si postquam cod. de evictionibus*, quia non omnis contrahens potest conveniri in loco contractus, *ut notatur in cap. Romana* §. *Contrahentes circa princip. hoc tit. lib.* 6. sed ita demùm si habeat ibi officinam, vel tabernam secundum Archid. & Joan. Andr. vel nisi venisset specialiter pro illo contractu, ut notat Hostiens. *in cap. quod Clericis supra eodem.* Secùs si venisset ut mercator, advena, seu viator confestim discessurus, *d. l. Hæres absens, ff. de Judic.*

7 Absurdum est enim, ut quotquot locis quis navigans, vel iter faciens delatus est, tot locis se defendat, ut ibi dicitur *in* §. *Proindè*, & declarat *hic* Butr. *num.* 13. & Collectar. *num.* 4. Itaque contrahens cum transeunte, non potest ibi eum convenire nisi in duobus casibus. Primus est, quando contrahens ignorabat illum esse adveram, seu viatorem, puta non erat cum calcaribus, seu indumentis viatoris, sed indutus ut alius civis: is sibi enim imputet, qui se viatorem non declaravit.

8 Secundus est, quandò implementum contractûs debet statim fieri in loco, ubi contrahitur: ut si emas equum à viatore, ut statim tradat non habita fide de tradendo. Ita post Bart. *in d. l. Hæres absens*, & Cyn. *in l.* 1. *cod. ubi de possess. agi oport.* declarat hic Butr. *num.* 115. *vers. Hæc dicit vera Bartol.*

Tertius modus sortiendi forum est ratione domicilii, *cap.* 9
Ex parte supra eodem, l. Cives, cod. de Incol. lib. 10. cum aliis adductis hic per Innoc. *num.* 1. *in ver. domicilii* & hic propriè dicitur esse verus, & naturalis forus, Innoc. *num.* 3. Butr. *num.* 16. & Felin. *num.* 23.

Hinc appellatione alicujus Diœcesis in dubio comprehen- 10
ditur Diœcesis domicilii, ut notat Compostell. *in cap. Nonnulli in* 4. *glossa de rescript.* & Specul. *in tit. de citat.* §. 1. *circa princip.* & sic dicit Joan. Andr. se disputasse *in cap. Statutum in gloss.* 6. quæ incipit: *Dicebamus ad fin. de Rescript. in* 6. Hinc etiam appellatione subjecti in dubio venit subjectus ratione domicilii, *gloss. in cap. Nuper in ver. Absolutio, de sent. excomm.* & gloss. in Clem. 1. *in ver. Subditos de foro compet.* quam ibi omnes sequuntur.

Et de Diœcesi dicitur tantùm qui est subditus ratione 11
domicilii, Archid. *in cap. Cùm nullus in vers. Parochiæ de tempor. ordinat. in* 6. Subjectus etiam propriè non dicitur, qui subest potestati delegatæ, ut dicit gloss. *in cap. Pervenit* 7. *quæst.* 1. quia tales submissiones sunt secundum quid, & non simpliciter, & naturaliter, sed per accidens; undè solus forus domicilii est verus & ordinarius forus, ita ut propterea secundum communem opinionem, de qua tes- 12
tatur Abbas *num.* 41. Ordinarius domicilii non solùm possit procedere contra subditum si sit præsens, qui quo casu potest in eum exercere omnimodam jurisdictionem, ut in Clem. *Pastoralis de re judic. & in cap. Cùm contingat supra de offic. Ordin. cap.* 1. *& cap. Cùm Episcopus eodem tit. lib.* 6. *& l. Congruit de offic. Præsid. cum simil.* & eum convenire tam pro contractibus alibi gestis, & re alibi sita, quàm pro delictis alibi perpetratis, *ut in cap. Dilecti, cum ibi notatis suprà eodem & in d. cap. Cùm contingat*, & ibi plenè per Abbatem: Sed etiam si sit absens, nam potest citari per Judicem domicilii quoad omnes effectus, scilicet ut procedat contra eum vel ad missionem in possessionem, vel ad condemnationem si status causæ patiatur: quia ubicumque sit ejus subditus remanet, & citatio decernitur in proprio territorio ipsius judicis, licèt nuntius exequatur extra ter- 13
ritorium: nam illa executio non est actus judicialis; & ideò potest exerceri extra territorium; *ut notatur in cap. Novit de offic. leg. & in cap. Romana*, §. *Contrahentes de foro compet. lib.* 6. & tenent Hostiens. & Joan. Andr. *in cap.* 7. *de raptor.*

Quin imò potest Ordinarius domicilii contra absentem pro- 14
cedere etiam ad sententiam excommunicationis, ut contra Paul. de Leaz. & Calder. tenet hic Joan. de Lign. & Feder. de Sen. *cons.* 16. quorum opinio communis est, ut similiter testatur Abb. *num.* 42. *vers. Joan. de Lignano*, hic indistinctè tenet contrarium.

At secùs est in Ordinario ratione delicti, vel contractûs; 15
quia ita demùm potest procedere contra delinquentem, vel contrahentem eos excommunicando & mittendo in possessionem, si sint præsentes in loco; sin autem absentes sint, contra personam procedere non poterit, sed tantùm contra res mittendo in possessionem earumdem rerum, si reperiantur in loco delicti, vel contractûs, ut determinat Innoc. *hic in princip. in ver. Contractus*, Hostiens. *num.* 3. ubi reddunt rationem cur subditus absens non possit excommunicari, 16
quia scilicet non potest dici contumax, cùm citatus extra territorium non teneatur comparere. Idem tenet Ant. de Butr. *num.* 6. ubi concludit, delinquentem, si sit præsens in territorio ubi deliquit esse subjectum quoad omnes effectus, & personam & bona ibi existentia concernentes: si verò sit extra territorium esse subjectum tantummodò quoad potestatem distringendi bona sita in territorio Judicis perpetrati delicti, *ut notatur in cap. Postulasti supra eod.* Et idem in contractibus concludit *num.* 15. dicens ita demùm aliquem sortiri forum ratione contractûs, si ibi inveniatur quoad effectus personam concernentes. Ideòque si Ordinarius vellet eum excommunicare, non posset eum quoad hunc finem in
17 contumaciam constituere. Et idem putat si vellet eum de debito directè condemnare, nisi esset præventus, ut dicit Innoc. *in cap. Prætereà de dilation.* vel nisi ibi aliquando comparuisset, *ut ait gloss. in l. Si quis Romæ, ff. de Judic.* & subdit se hoc in facto habuisse.

Quoad effectus aut res concernentes, benè posset citari & in contumaciam constitui & missionem dari: dummodò tamen res sint in loco initi contractûs, ut dictum est suprà in delictis.

18 Idem tenet hic Collectar. *num.* 5. dicens Judicem contractûs posse contrahentes citare extra locum & Diœcesim contractûs, quia citare est jurisdictionis voluntariæ, cap. *Prætereà de dilatione*; & ea quæ sunt voluntariæ jurisdictionis: Judex potest extra territorium exercere, ut notatur in cap.
19 *Novit. de Officio Legati.* Verumtamen hujusmodi citatio non est efficax ad constituendum citatum in contumacia, si non compareat quoad hoc; ut Judex citans ad excommunicationem, mulctam vel aliam pœnam: possit contra eum procedere; sed missionem facere poterit, ut expressè habetur in dicto §. *Contrahentes*: ubi hoc tenet Joannes Andreas, secundum eum.

20 Quartus modus specialis sortiendi forum, est ratione rei; nam ubi res est litigiosa aut illius possessio sita est, ut hic dicitur: ibi quis potest conveniri, *ut cod. ubi in rem actio per tot.* cap. *Sanè* & cap. *Ex parte supra eodem*, sive res sit mobilis sive immobilis, lege *quod legatur, ff. de Judiciis*, secundum Innoc. hic *num.* 2. in verbo rei & Host. in eodem verbo *num.* 5.

Quæ autem requirantur ad hoc, ut altero ex prædictis quatuor modis quis forum sortiatur: sigillatim explicant Butrius & Abbas, exponendo per ordinem quatuor glossas hic positas.

Secundò nota præter quatuor modos speciales, de quibus
21 suprà: alium modum generalem sortiendi forum, videlicet ratione communis Patriæ vel communis Superioris; Roma enim communis est Patria, lege *Romæ, ff. ad municip.* & ideò in Romana Curia quilibet Clericus vel laicus conveniri potest: licèt ibi non delinquat vel contrahat aut aliàs sortiatur forum, ut hic Clericus quidem indistinctè; laicus verò in causis pro quibus coram Papa conveniri potest secundum Antonium de Butrio *num.* 3. id est in causis ad forum Ecclesiasticum quomodolibet spectantibus, de quibus notatur in Summa 11. *quæst.* 3. & censetur Curia Romana ubicumque est Papa, ut per Butrium *num.* 2. *in* 2. *notab.* ad hoc quod dixi in cap.
22 Ego N. *num.* 21. *de Jure*; nam ut inquit glossa finalis hic, cùm Papa sit Judex ordinarius singulorum: nulli fas est illius forum declinare, cap. *Cuncta per mundum* 9. *quæst.* 3. Conventus tamen habet jus revocandi domum, si ob aliam causam illic indè liberatus accesserit, ut hic; & quidem ex causa necessaria vel probabili & quasi necessaria, ut post Innocentium
23 concludunt Hostiensis *num.* 12. & Butrius *num.* 25. *versiculo Stet regula*: adde Rotam *decisione* 2. *de foro competenti in antiquis*, ubi resolvit: venientes ad Romanam Curiam, ex causa voluntaria non habere jus revocandi domum, secùs si sit causa necessaria & quæ de facili expediri non possit; potest enim excipere: Domine non veni ad hoc paratus, remittatis me admodùm: deliberabo, ut formaliter explicant Hostiensis in fine, Joannes Andreas *num.* 7. in verbo *Domum*: subdunt tamen; sed parum prodest, quia quod differtur non aufertur; tenetur enim cavere saltem de Judicio sisti & ad diem assignatam reverti, lege 2. §. *Sed si dubitetur, ff. de Judiciis*; sed in hoc Innoc. *num.* 3. post multa determinat contrarium: *Nobis*, inquit, *plus placet quod nunquam debet dare cautionem: quod post reversionem suam revertetur ad Curiam, ibi causam acturus; sed quod coram suo Judice ordinario respondebit*, lege 2. §. *Legatis, ff. de Judiciis.* & ibi plenè habetur de hoc privilegio revocandi domum. Cæterùm tamen adverte ad id quod in proposito dicunt Domini de Rota, *decis.* 829. *aliàs ult. in titulo de foro competenti in antiquis*, cujus hæc sunt verba: *Nota quòd illi qui sunt in Curia Romana pro Republica, habent jus revocandi domum*, cap. 1. *de foro competenti*, cap. finali *de dilatione*, cap. *Causam*: *tamen communiter observatur quòd tales non habent jus revocandi domum & ideò coguntur ibidem respondere suis adversariis, postquam sunt præsentes in Curia. Ita observat Rota.* Vide Compostell. in cap. *Statutum de rescriptis lib.* 6. Hæc ibi.

24 Quæro, an dispositio hujus Decretalis, qua deciditur ut Clericis in Romana Curia competat declinatoria fori, fuerit sublata decreto Concil. Trident. *cap.* 20. *sess.* 24. quo statuitur, ut causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur & terminentur.

Videtur respondendum non fuisse sublatam: cùm sub illis 25
verbis Concilii; *coram Ordinariis locorum, &c.* non solùm comprehenditur Ordinarius loci domicilii, verum etiam ordinarius cujusque loci, ubi quis ex juris præscripto forum sortitur sive id contingat ratione originis, vel beneficii, *cap. Cùm nullus de tempor. ordin. lib.* 6. sive ratione delicti, contractûs, ac rei litigiosæ, *cap.* 1. *de privileg. eod. lib.* sive aliis modis de quibus *in l.* 2. *ff. de Judic.* Et consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ Curiæ, cùm in ea Clerici forum sortiantur & Papa sit Ordinarius singulorum, ut dicit hic gloss. *fin.* & proprius Ordinarius eorum, qui in Curia præsentes sunt juxta textum nostrum. Hoc enim indicant verba illa Concilii: *Ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus*. quibus insinuatur, illum ad hunc effectum esse loci Ordinarium, ad cujus forum quomodolibet spectat causæ cognitio.

Et eò magis quòd Concilium *in dicto cap.* 20. dum præcipit causas in prima instantia cognosci coram Ordinariis locorum, concordat cum jure communi, *ut in c.* 1. *in Insolita, & cap. placuit* 11. *quæst. cap.* 1. *& cap. Si diligenti supra eodem.* Ergò sicut de jure communi Clericus in prima instantia conveniri potest in Curia Romana, ut in hoc textu, cui non præjudicatur per jura allegata, quæ præcipiunt Clericos conveniri coram Episcopo; eodem modo conveniri poterit post Concilium, quod recipit interpretationem passivam à jure communi, *l.* 2. C. *d. noxalib.* gloss. Bart. & DD. *in l. Sciendum: ff. Qui satisd. cogan.*

Quòd si decernimus Concilium sustulisse alios modos sortiendi forum, innumera sequerentur absurda; nam ratione delicti Episcopus non posset procedere contra eos, qui in sua Diœcesi domicilium non habent & sic extra locum domicilii crimina ubique committerentur impunè, nec liceret Episcopo ulla ulcisci ad præscriptum *cap.* 1. *& c. Licèt, supra de offic. Ord. & c.* 1. *infra de raptor. cum multis simil.* Item vagabundi, qui certum domicilium vel habitationem non 26
habent, glos. & Bart. *in l.* 4. §. *Præter, ff. de damn. infect.* nullibi pro delicto, aut contractu possent conveniri contra ea, quæ notantur *in l. Hæres absens*, ubi Bart. *num.* 5. *ff. de judic.* In his enim habet locum illud. Ubi te invenero, ibi te judicabo, glos. *in l.* 1. *in ver. Reperiuntur, C. Ubi crimin. agi oport.* Et summatim universa jurisdictio Ecclesiastica confunderetur: nam præter modos expressos in hac Decre- 27
tali quamplures alii sunt modi sortiendi forum, quod innuit adverbium illud, *regulariter*, in textu positum & multos enumerant hic Host. *num.* 3. & Joan. Andr. *num.* 2. videlicet ratione originis, manumissionis, adoptionis, militiæ & dignitatis, matrimonii, privilegii, cursûs temporis, translationis, extremæ voluntatis, conditionis, compromissi, recusationis, appellationis, delegationis causæ, majoritatis, consensûs, sive prorogationis, vel negligentiæ judicis, reconventionis, quæstionis feudalis & vagationis. Et hos per ordinem prosequitur idem Host. *in Summ. de for. com.* §. 2. & quinquaginta duos recenset Specul. *in tit. de compet. Jud.* §. 1.

Quæ igitur multis sunt excogitata laboribus & vigiliis, sancta Sinodus censeri non debet unico verbo subvertere voluisse, dicit text. *in cap. Ecclesia vestra il. secundo, supra de elect.* Et certè si quis delinqueret, aut contraheret Romæ, Concilium non obstaret, quin in Curia posset conveniri; idque non alia causa, nisi quia ratione delicti, vel contractûs ibi forum sortiretur, alioquin Papa esset deterioris conditionis in Urbe, quàm sint reliqui Ordinarii in suis Civitatibus, quod esse non debet, *c. Cùm dilectus de Cler. non resid.* Nam Romanus Pontifex non solùm est Episco- 28
pus & Caput Universalis Ecclesiæ *cap. Suspectos.*, juncta suprascriptione, 3. *quæst.* 5. Concilium Florentinum in definitione, quæ habetur post *sess.* 25. *vers. Item definimus sanctam Apostolicam Sedem*; sed dicitur etiam Urbis Romæ Archiepiscopus, *cap. Statuimus in tit.* 4. *distinct. cap.* 2. *Similiter in tit.* 5. *quæst.* 4 *leg. Victor. C. de Summa Trinit.* & Archiepiscopus magnæ Romæ appellatur *in c. In tantum* 21. *dist.* ibi *Sanctissimum & Beatissimum Archiepiscopum magnæ Romæ Leonem* & Romanæ Ecclesiæ Episcopus *in cap. Si quis Episcopus accusatus* 2. *quæst.* 6. prout hæc notantur per Archid. & Joan. Andr. *in rubr. de constit. lib.* 6. & Gemin. *cons.* 93. *Videatur primò num.* 1. Sicut ergò Concilium non resistit, quin potiùs assistit modo speciali sortiendi forum in Curia ratione delicti, vel contractûs; eodem modo dicendum est assistere generali modo ibi sortiendi forum ratione patriæ communis, cùm utroque casu quis dicatur conveniri coram Ordinario loci & in causis ad illius forum pertinentibus; nec ulla sufficiens ratio diversitatis afferri possit. Atque ita hic casus comprehenditur in regula, de qua in principio *dicto* 20. *sess.* 24. Et hanc sententiam non obscurè videtur olim probasse Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres: nam generaliter consulta, an Decretum *cap.* 20. *sess.* 24. sustulerit modos legitimos, quibus aliquis ex juris communis dispositione, præsertim ratione celebrati contractûs forum sortitur, respondit non sustulisse.

29 Sed quatenus non includeretur sub regula, includeretur tamen sub illius exceptione, quæ habetur paulò infrà ibi : *ab his excipiantur causæ, quæ juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ*, neque enim dubitandum est, quin sub hujusmodi exceptione comprehendantur etiam causæ Clericorum, qui in Romana Curia conveniuntur, quippe quæ secundum dispositionem hujus Canonis in ipsa Curia tractari debent.

Quod indè manifestius apparet, quod olim infrascripta dubia excitata fuerunt super *d. c. 20. sess. 24.*

Primò, quæ causæ intelligantur excepta in illis vorbis : *Canonicas Sanctiones* ut de illis Ordinarii cognoscere non possint.

Secundò, an causæ beneficiorum reservatorum in Corpore Juris, vel per extravagantes, vel per regulas Cancellariæ, aut aliis modis sint tractandæ tantum apud Sedem Apostolicam, an aliquæ tantùm & quæ illæ sint.

Tertiò, an reservato aliquo casu Papæ, intelligatur etiam reservata Papæ cognitio illius causæ ad effectum, ut non possit cognoscere alius.

Quartò, an materia, quæ in litteris Apostolicis continetur, sit executiva & an coram Ordinario de ea agi debeat.

Quintò, ubi Papa providit de beneficio, vel quia dicitur præveniſſe, vel tanquam devoluto, vel reservato & Ordinarius providit tanquam de spectante ad collationem suam, coram quo debeat in prima instantia causa cognosci. Et quid si pars ob id alleget, Ordinarium suspectum.

Hæc dubia non fuerunt soluta à S. Congregatione Concilii; sed tamen illis responderunt plures celebres Jurisconsulti & Rotæ Auditores ex autoritate Sanctissimi ab eadem Congregatione consulti & inter hos.

Aldobrandinus Rotæ Auditor qui postea Clemens VIII. respondit ad primum pro Canonicis Sanctionibus intelligendum esse universum Jus Canonicum : Statuta Conciliorum Decreta & Constitutiones Pontificum consuetudine aut Concilio non abrogatas ; causas autem juxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam tractandas enumerari per glossam in cap. *Quòd translationem de Offi. Legati*; tales etiam esse causas exemptorum per textum in cap. *Cupientes de elect. in 6.* exceptis tamen casibus in quibus Concilium Tridentinum dedit Ordinariis jurisdictionem in exemptos. Tractandas item apud Sedem Apostolicam eas causas in quibus utraque pars consentit & vult in Curia litigare, cap. *Dilecti de foro competenti.*

Ad secundum respondit, dividendo dubium in duas partes. Primò enim dixit considerandum, an reservationes operentur ; ut nedum Beneficia vel eorum proviso ; sed etiam causæ cognitio super provisione Beneficii reservati principaliter & directè emergens sit reservata. Secundò quatenus reservata sit, an causæ hujusmodi sint de exceptis in Decreto ; sive
30 hujusmodi Beneficiorum reservationes sint clausæ in corpore Juris, sive per Extravagantes sive per regulas. Ad primam partem respondit causæ cognitionem esse Pontifici reservatam; nec in ea Ordinarium se intromittere posse per legem *Neratius ff. de regulis Juris*, Joannem Andream de Butrio & Anchar. in cap. *Inter dilectos de excessu Prælatorum.* Ad secundam respondit, sive causæ emergant principaliter & directè super provisione Beneficii reservati ; sive incidenter : esse de exceptis, dicto cap. 20. ut notatur in cap. *Ordinaris de Offic. Ordin. in 6.* nec obstare quòd reservatio sit ex regulis Cancellariæ, quia illæ quoque sunt Constitutiones generales ; sicut etiam Edicta Prætorum erant annalia ; & tamen Jus generale constituebant.

31 Ad tertium respondit reservato casu, censeri etiam reservatam illius causæ cognitionem per caput *Ordinaris de Offic. Ordin.* 126. & licèt Concilium cap. 5. *sess.* 22. videtur dedisse potestatem Ordinariis cognoscendi de subreptione dispensationis Apostolicæ : tamen datur uti Delegatis Sedis Apostolicæ & summariè & extrajudicialiter tantùm ; nec extenditur ad dispensationes motu proprio concessas.

33 Ad quartum respondit, Decretum dicto cap. 20. *sess.* 24. non habere locum in causis executivis vigore obligationum in forma Cameræ aut litterarum Apostolicarum per textum in cap. *Dilecti de foro competenti* ; in his enim partes in Curia respondere permittuntur. Quò verò ad executionem litterarum Apostolicarum in quibus dantur executores : Ordinarius se intromittere non potest etiam executioni auxilium præstando, Bald. in cap. 1. §. *Si facta in fine*, si de feudo controversia fuerit inter Dominum ; & Decius in cap. *Super eo, col. penultimo* & ibi Felinus *col. finali, versiculo Quæro tertiò de præsumpt.*

33 An quintum respondit, causam debere cognosci à Sede Apostolica, cùm Ordinarius non possit esse Judex suæ collationis, cap. *à collatione de appellat. in 6.* & multò magis cùm Ordinarius recusatur ; & licèt tunc causa posset tractari coram Metropolitano, si ad eum appellaretur : id tamen est extra terminos Concilii, quod nihil providit ubi Ordinarius loci est impeditus cognoscere per recusationem ; illa enim verba *locorum Ordinariis* intelliguntur de Episcopis, non de Metropolitanis qui non dicuntur Ordinarii Diœcesium suorum Suffraganeorum, Card. in cap. *Pastoralis, col. 2. de Officio Ordin.*

Vantius Episcopus Urbevetanus non respondit ad singula
34 dubitationum capita ; sed generaliter hoc modo : Ex Decreto Tridentini Concilii nihil immunitam esse autoritatem Sedis Apostolicæ ; ideòque omnes causæ quæ à principio dispositione Sacrorum Canonum & legum antè dictum Decretum poterant apud Sedem cognosci : possunt & hodiè Decreto ipso non obstante ; ideòque præcipuè considerandum, an causa sit ad
35 Curiam legitimè devoluta ; ubi enim legitimè devoluta sit : semper est excepta Decreto Concilii. Ponit exemplum in causis Beneficialibus & Spiritualibus quæ si ad instantiam unius partis etiam à principio committatur in Curia : dicuntur legitimè devolutæ ex propria natura causæ & non remittuntur ad partes cap. primo, cap. *Quamvis*, cap. *Cupientes de elect. in 6.* Quod clarius procederet si Beneficium esset affectum vel reservatum ; vel si esset collatum ex donatione Apostolica & de hujusmodi gratia & titulo esset aliquo modo cognoscendum, cap. *Ordinarii*, §. *Si verò de Offic. Ordin. in 6.* Itemque si utraque pars consentiat : causa diceretur ad Curiam legitimè devoluta. Bilignet. *dec.* 18. *à gravamine* ; & sufficit tacitus consensus. Rota *decis.* 243.

Vel si ambæ partes in Curia præsentes essent : quo casu alterà petente causam in Curia committi, non posset dubitari de legitima devolutione, ut per textum in lege *Roma, ff. ad muncip.* concludit Rota *dec.* 19. & 21. *in tit. de appell.* vel si causa committeretur ex speciali Mandato Papæ, Rota *dec.* 169. quæ haberent etiam locum in causis profanis. Itaque in dicto Decreto cap. 20. intelliguntur exceptæ non solùm causæ majores de quibus in cap. *Majores de Baptismo* & cap. 1. *de translatione* & cap. *Quod translationem* ubi glossa *de Officio Legati* ; sed etiam cognitio omnium aliarum quæ ad Sedem Apostolicam spectabant : præsertim ratione oppressionis & gravaminum.

Ut si quis haberet suum Ordinarium suspectum, cap. 1. *in fine de Officio Legati.*

Vel esset causa pupillorum & viduarum oppressionem timentium, lege unicà, *cod. quando Imperator inter pupill. & vid.*

Vel si ob qualitatem causæ oppressio timeretur, vel quia esset executiva vel non appellabilis ; vel possessoria vigore Ægidianæ.

Item aliquandò ratione personarum causa ad Curiam devolvitur & virorum illustrium optimè de Republica & Principe meritorum, lege *Senatores, cod. de incolis, lib.* 10.

Item ratione loci ob ejus præeminentiam & causæ puta ratiocinii, administrationis gestæ, lege 1. & 2. *cod. ubi de ratiocin.* vel si esset quæstio super hæreditate vel fideicommisso aut possessione aliquarum rerum : quarum major pars esset in Urbe, *titulo ubi de hæred. ubi de possessione, ubi de fideicommisso.*

Item si ratione contractûs, delicti vel quasi aliquis forum in Urbe sortiatur.

Ex his constat dispositionem hujus Decretalis non fuisse sublatam Decreto, dicto cap. *sess.* 24. & quamvis prædicti de hoc textu in specie non meminerint : videtur tamen eò respexisse Vantius, dum dixit : *vel si ambæ partes in Curia præsentes essent* & allegat textum in lege *Roma, ff. ad munic.* quem textum similiter citat glossa finalis hìc.

Non obstat quòd Sacra Congregatio declaraverit de con-
37 sensu Episcopi, non posse causam in prima instantia in Curia
38 introduci : nisi partes etiam consenserint. Si quidem hæc declaratio vendicat sibi locum, si partes sint extra Curiam ; secùs autem si in Curia sint præsentes, quia tunc nec rei conventi nec Episcopi consensus exigitur. Non rei conventi, quia invitus compellitur ibi respondere ; nec potest opponere declinatoriam fori, ut est textus hìc. Non Episcopi, quia cùm reus conventus sortiatur generaliter forum in Curia : nullum infertur præjudicium jurisdictioni ordinariæ, sicut non infertur præjudicium, si ratione commissi delicti vel contractûs initi aut rei sitæ in Curia ibi in prima instantia conveniretur ; his enim casibus dicitur causa cognosci coram Ordinario loci, ut ex d. clis constat.

Secundò quæro quid in casu converso, an scilicet Clericus
39 residens in Romana Curia ; si conveniatur partibus coram loci Ordinario, possit opponere declinatoriam fori & petere ut causa ad Curiam remittatur.

De Jure communi clarum est, Clericum quamvis residet
40 Romæ : tamen conveniri posse etiam in partibus coram Ordinario loci ; quia cùm utrobique forum sortiatur, est in optione actoris eum convenire in quo maluerit foro, ut dere minant Glossatores in lege finali, *col. ubi in rem actum* & in cap. *Dilecti supra eodem per textum in lege 2. versiculo Plane si serf. cla, ff. de Judic.* & in cap. *Cùm sit generale juxta eodem* & sequuntur communiter Canonistæ, ut testatur Roman. *cons.* 412. *prohabenda jubsuntio num.* 3.

41 Et quidem coram Ordinario domicilii conveniri potest indistinctè ; licet sit absens, etiam pro contractibus alibi gestis vel delictis alibi perpetratis, ut hìc per Marianum Socinum *num.* 45 & est communis opinio, ut dixi suprà *num.* 12. Sed in foro originis conveniri non poterit, si præsens ibi non reperiatur : ut lege *Heres absens in 1. responsione, ff. de Jud. leg. Relegatorum*, §. *Dubitatum est*, §. *de interdict. & releg.* & notat Bartolus in lege *Assumptio*, §. 1. *num.* 2. *versiculo Quarto cajus, ff. ad municip.* & Abbas in cap. 1. *num.* 6. *supra eodem.* Similiter quamdiù Clericus moratur in Urbe, conveniri non potest coram Ordinario delicti commissi, vel contractûs initi quoad effectus personam concernentes, sed tantùm ratione bonorum, si in ejus territorio reperiantur, secundum Innoc. *hic in princ. in ver. Contractus*, & Host. *num.* 3. & fusiùs dictum est *supra num.* 15.

42 Hæc obtinent, ut prædixi, de jure communi. Sed hodiè in his servari debet Constitutio, quæ Eugeniana appellatur, videlicet. *c. Divina de privil.* in Extravag. *Com.* qua inhibetur locorum Ordinariis, ne contra suos subditos ad Romanam Curiam euntes pro suis causis, vel negotiis prosequendis & in ea durante negotiorum & causarum hujusmodi prosecutione moram trahentes & recedentes ab eadem procedere, aut censuras, vel quamvis aliam sententiam promulgare, nec illos beneficiis privare præsumant. Quòd si fecerint, sit irritum & inane. Quare Clerici morantes in Curia hodie conveniri non possunt coram Ordinariis locorum, quemadmodum poterat de jure communi : neque enim ambigendum est, quin hoc indultum comprehendat nedum Curiales laicos, sed etiam Clericos, cùm pœna illa privationis beneficiorum
43 non cadat nisi in Clericum *c.* 2. *de Inst. cum simil.* & Constitutio Eugeniana sit favorabilis & pro tutela Curialium, ut dixit Rota *decis.* 194. *num.* 4. *lib.* 2. *part.* 3. *diverso.* Recipit tamen constitutio hujusmodi declarationes infrascriptas.

44 Et primò declaratur procedere in his tantùm qui Romæ pro suis negotiis & causis expediendis morantur & sic in eis, qui in Romana Curia sunt residentes, prout verba hujus constitutionis intellexit Tridentina Sinodus *in c.* 11. *in fin. sess.* 24. ibi, *privilegia residentibus in Romana Curia vigore Eugenianæ Constitutionis &c.* & in hac latitudine hoc loco accipiendum est nomen Curialis, ut per Mand. *super reg. Cancell. reg.* 5. *quæst.* 3. *num.* 2. & Modernos *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 32. *num.* 166. licèt alias Curiales diversimodè accipiantur, ut legitur & notatur *in c. præsenti de præb. lib.* 6. Oldrad. *cons.* 211. *ad propositum num.* 5. plenè Albert. *in Dictionar. in ver. Curiales* & Mand. *de reg.* 5. *qu.* 1. & *seqq.* Eos igitur, qui ad Curiam veniunt pro aliquo momentaneo negotio, puta pro inhibitione obtinenda & statim recedunt, non tuetur constitutio arg. *l. Hæres absens*, §. *Proinde, ff. de jud.* & leg. *Plerique ff. de ritu nupt.* nam brevi reversurus nec divertisse videtur, leg. 3. *in fin. ff. de divort.* nec dicitur venisse qui non stetit, *c. Si quis autem* 18. *dist.*
45 *c. Certum est* 11 *qu.* 5 *c. Si postquam* & ibi gloss. *in v. Mente de elect. lib.* 6. *cum simil.* Quin imo Auditor Cameræ non concedit monitoria, seu inhibitiones in vim constitutionis Eugenianæ ad favorem Curialium, nisi pro illis, qui saltem per animum in curia continuò residentiam fecerint *ut in Constit.* 71. Pauli V. incip. *Universi agri*, §. 4. *n.* 16. *in Bull. to.* 3. *pag.* 266. quod ipsum prius ordinaverat Pius IV. *in Consi.* 56. *Inter multiplices* §. 24. *to.* 2. *p.* 76. & eodem modo excluduntur à beneficio Constitutionis Curiales qui recedunt à curia animo ampliùs non redeundi, vel extra curiam diu moram traxerunt. Et ita fuit resolutum in signatura Sanctissimi 18. *Martii* 1598. in causa R. P. D. Centurioni Archiepiscopi Januen. qui cùm esset Cameræ Apostolicæ Clericus petebat causam de partibus ad curiam avocari vigore Eugenianæ & nihil obtinere potuit, quia cum in sua Ecclesia resideret, beneficio dictæ constitutionis non gaudebat, ut testatur Marches. *de commiss. par.* 2. *in tit. de Commiss. super Eugen. num.* 15. 16. & 25

46 Declaratur secundò eadem Constitutio ut locum habeat dummodo Curialis sit reus : nam si esset actor, illius beneficio uti non posset, sed teneretur sequi forum rei, juxta reg. *l. Juræ ordinem, C. de Jurisd. omn. Jud. l. fin. C. Ubi in rem act. c. Si quisquam* 11. *qu.* 1. & *c. Cùm sit generale supra eod. Cùm concord.* Ergò Eugeniana locum habet passivè tantùm, prout loquitur, id est cùm Curialis extra curiam trahitur, non autem activè, id est, cùm alium vult ad curiam trahere, prout decidunt Domini de Rota *dec.* 716. *par.* 4. *diverso*, ubi etiam resolvunt non intrare Eugenianam quando
47 Curialis intentat remedium, leg. *Diffamari, C. de ingen. & manumiss.* nisi possideat, quia licèt eo casu sit reus tamen remedium illud non competit ei, qui non possidet, ut not. Bald. *in l.* 3. *num.* 2. *ff. qui bon. ced. poss.* Boer. *dec.* 255. *num.* 10. Ant. Gabr. *Comm. concl. in tit. de act. concl.* 6. *num.* 38. Quod bene nota, quia quotidie occurrit in practica in his commissionibus & monitoriis, quæ impetrantur super jactionibus.

Declaratur tertiò, ut non procedat si lis sit super be-
48 neficio, quod Curialis habet in partibus : hoc enim casu privilegium Eugenianæ non suffragatur, ut potè sublatum à Concilio Tridentino, *sess.* 24. *cap.* 11. *in fine* his verbis : *Quæ verò privilegia residentibus in Curia Romana vigore Eugenianæ Constitutionis aut Familiaritatis Cardinalium competere solent : ea in iis qui Beneficia Ecclesiastica obtinent, ratione prædictorum Beneficiorum minimè intelligantur ; sed Ordinarii Jurisdictioni subjecti permaneant, non obstantibus quibuscumque inhibitionibus.* Hæc ibi. An autem stante hoc Decreto Referendarii, ratione Beneficiorum quæ obtinent extra Curiam Ordinariorum jurisdictioni subjecti existant : scripsi plenè in capite *Ex parte, ille* 2. *numero* 39. *infrà de privileg.*

Declaratur quartò, ut non procedat quoad Parochos non
49 residentes : de quibus specialiter cautum reperitur à Concilio Tridentino, *sess* 23. *cap.* 1. *in fine* ; ut si per Edictum citati etiam non personaliter contumaces fuerint : liberum sit Ordinariis per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem & subtractionem fructuum aliaque Juris remedia etiam usque ad privationem compellere ; nec executio hujusmodi quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exemptione : etiam ratione cujuscumque Beneficii &c. appellatione aut inhibitione etiam in Romana Curia vel vigore Eugenianæ Constitutionis suspendi possit.

Declaratur quintò ut similiter non procedat, si causa super
50 qua Curialis in partibus conveniitur ; sit cum pupillo aut vidua vel alia miserabili persona ; tunc enim Curialis conveniri potest extra Curiam in vim privilegii, lege unicà, *cod. quandò Imperator inter pupillum & viduam* : quod quidem privilegium
51 non fuit sublatum per Constitutionem Eugenianam : quæ licèt tollat privilegia, non tamen tollit clausa in corpore Juris. Aut. *Quæ in Provincia* in verbo *Illic* & ibi Bartolus *in* 2. *oppos. num.* 2. & Baldus *num.* 7. *versiculo Tertia solutio, cod. ubi de crimin. agi oportet.* Latè Felin. in cap. *Sicut Romana, num.* 11. *de rescriptis* & in terminis hujus Constitutionis, Marchesan. in præallegato titulo *de commiss. super Eugenian. num.* 25.

Declaratur sextò, ut vendicet sibi locum : dummodo Cu-
52 rialis in partibus conventùs uti velit beneficio Eugenianæ & opponat declinatoriam fori ante litem contestatam ; alioquin sibi præjudicium infert, cap. *Pastoralis, infrà de except.* & cap. *Inter Monasterium de re judicata.* M rian. Socin. hìc *num.* 6. Rota *dec.* 12. *de except. in antiquis & dec.* 2. *eodem titulo in novis* ; cùm enim citatus compareat & respondeat coram eo quem scit non esse suum Judicem competentem : ex hoc intelligitur illius jurisdictionem prorogare, ut probat glossa
53 notab. juncto textu in lege 1. in verbo *Inchoatæ, cod. ubi de crimin. agi oportet* & tradit Marian. Socin in cap. *Significastis in* 6. *articulo principali num.* 37 *supra eodem* : quod extenditur ut locum habeat : etiamsi Procurator in partibus consentiat in jurisdictionem Judicis non sui ; nam cùm Procurator principalem repræsentet & illius censeatur quodammodo consensus Domini, lege *Ossa*, §. Et *qui, ff. de relig. & sumpt. funer.* glossa ultima in lege *Si Procurator, il. secund., ff. de dolo mali exceptione* excludit constituentem à Beneficio Eugenianæ & in hoc voto fuisse communiter votantes in signatura, testatur Marchesan. ubi suprà *num.* 26. non obstat quòd Extravagans Eugenii IV. habeat Decretum irritans cum clausula sublata cui partes renunciare non possunt, cap. *Dilecto in*
54 *versiculo Nisi fortè infrà de præbendis* ; & tradit Felin. plura cumulans in cap. *Cùm accessissent num.* 7. *de Constitutione* ; nam respondetur hoc non procedere, si decretum irritans respiciat tantùm privatam utilitatem, quia tunc sicut potest quis suo privilegio renunciare : ita & Decreto irritanti tanquam accessorio, ut declarat Aretin. in lege *Duobus*, §. *Etiam col.* 2. *versiculo : Baldus tamen, ff. de vulg. & pupill.* & expressius Cardin. in Clementina 1. *in* 18. *quæstione de elect.* Cassad. *decis.* 2. *de Decretis* & Sarnen. *in regula de triennali quæst.* 40. *num* 11. Nec mirum, quia essi Decretum irritans inducat formam : tamen etiam formæ renuntiari potest, quatenùs privatam respicit utilitatem, cap. finali. §. *His autem*, ubi Abbas *in* 2. *notab. de Officio Delegati.* Crescen. *decis.* 77. *aliàs* 3. *de privilegiis & decis.* 1. *de præscriptis* ; & scripsi plenè in dicto cap. *Cùm accessissent num.* 22. & *seq.* post Decium ibi *num.* 22. Adde Rotam *dec.* 21. *incipiente Nota primus & secundus in data de concessione præbendarum in antiq.* quæ dicit clausulam Decreti habere implicitam conditionem, si pars uti velit ; & hoc servat Curia, ut testatur Joannes Andreas in glossa ordinaria in cap. *Statutum*, §. *Cùm verò* in verbo *Nun committatur de rescriptis lib.* 6. Hic tamen articulus est admodum controversus, ut patet ex congestis in utramque partem ab Antonio Gabrieli *communi conclusione in titulo de clausula, conclusione* 3. *à num.* 18. Sed quod spectat ad rem præsentem : satis est signaturam tenere per consensum in jurisdictionem censeri renunciatum Beneficio Eugenianæ.